

PROJEKT

USTAWA

z dnia 2006 roku

o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa komunistycznego z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów, oraz o zmianie innych ustaw.

Mając na względzie konieczność zapewnienia obsady funkcji, stanowisk i zawodów wymagających zaufania publicznego przez osoby, które swoim dotychczasowym postępowaniem dają i dawały w przeszłości gwarancje uczciwości, szlachetności, poczucia odpowiedzialności za własne słowa i czyny, odwagi cywilnej i prawości, oraz ze względu na konstytucyjne gwarancje zapewniające obywatelom prawo do informacji o osobach pełniących takie funkcje, zajmujących takie stanowiska i wykonujących takie zawody, stanowi się, co następuje:

Rozdział 1

Przepisy ogólne

Art. 1.

Ustawa określa zasady i tryb ujawniania informacji o znajdujących się w archiwum Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów.

Art. 2.

1. Organami bezpieczeństwa państwa, w rozumieniu ustawy, są:

- 1) Resort Bezpieczeństwa Publicznego Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego,
- 2) Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego,
- 3) Komitet do Spraw Bezpieczeństwa Publicznego,
- 4) jednostki organizacyjne podległe organom, o których mowa w pkt 1-3, a w szczególności jednostki Milicji Obywatelskiej w okresie do dnia 14 grudnia 1954 roku,
- 5) instytucje centralne Służby Bezpieczeństwa Ministerstwa Spraw Wewnętrznych oraz podległe im jednostki terenowe w wojewódzkich, powiatowych i równorzędnych komendach Milicji Obywatelskiej oraz w wojewódzkich, rejonowych i równorzędnych urzędach spraw wewnętrznych,
- 6) Akademia Spraw Wewnętrznych,
- 7) Zwiad Wojsk Ochrony Pogranicza,

- 8) Zarząd Główny Służby Wewnętrznej jednostek wojskowych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych oraz podległe mu komórki,
- 9) Informacja Wojskowa,
- 10) Wojskowa Służba Wewnętrzna,
- 11) Zarząd II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego,
- 12) inne służby Sił Zbrojnych prowadzące działania operacyjno-rozpoznawcze lub dochodzeniowo-śledcze, w tym w rodzajach broni oraz w okręgach wojskowych.

2. Do organów bezpieczeństwa państwa, w rozumieniu ustawy, należą także organy i instytucje cywilne i wojskowe państw obcych o zadaniach podobnych do zadań organów, o których mowa w ust. 1.

3. Jednostkami Służby Bezpieczeństwa, w rozumieniu ustawy, są te jednostki Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, które z mocy prawa podlegały rozwiązaniu w chwili zorganizowania Urzędu Ochrony Państwa, oraz te jednostki, które były ich poprzedniczkami.

Art. 3.

1. Dokumentami organów bezpieczeństwa państwa, w rozumieniu ustawy, są:

- 1) wszelkie nośniki informacji, niezależnie od formy przechowania informacji, w tym w szczególności: akta, kartoteki, rejestry, pliki komputerowe, pisma, mapy, plany, filmy i inne nośniki obrazu, nośniki dźwięku i wszelkich innych form zapisu, a także kopie, odpisy i inne duplikaty,
- 2) niezbędne do analizy informacji środki pomocnicze, a w szczególności programy na użytek zautomatyzowanego przetwarzania danych,

podlegające przekazaniu do archiwum Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu na podstawie przepisów ustawy z dnia 18 grudnia 1998 roku o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz.U. z 1998 r., Nr 155, poz. 1016 ze zm.)

2. Dokumentami organów bezpieczeństwa państwa, w rozumieniu niniejszej ustawy, są również podlegające przekazaniu do archiwum Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu akta sądowe oraz orzeczenia wydane przez sądy powszechne w wszelkich sprawach, które toczyły się w związku z dokumentami, o których mowa w ust. 1.

3. Dokument dotyczy danej osoby, w rozumieniu niniejszej ustawy, jeżeli zawiera informacje, w szczególności dane osobowe, które pozwalają na identyfikację tej osoby na podstawie tego lub innych dokumentów.

Art. 4.

1. Osobami pełniącymi funkcje publiczne, w rozumieniu ustawy, są:

- 1) Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej,
- 2) poseł, senator, poseł do Parlamentu Europejskiego oraz osoba powołana, wybrana lub mianowana na określone w innych ustawach kierownicze stanowisko państwowe

- przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Sejm, Prezydium Sejmu, Senat, Sejm i Senat, Marszałka Sejmu, Marszałka Senatu lub Prezesa Rady Ministrów;
- 3) Szef Służby Cywilnej, dyrektor generalny w ministerstwie, dyrektor generalny w urzędzie centralnym lub urzędzie wojewódzkim;
 - 4) sędzia, prokurator, adwokat, radca prawny, notariusz, a także radca i starszy radca Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa;
 - 5) rektor, prorektor, kierownik podstawowej jednostki organizacyjnej w publicznej i niepublicznej szkole wyższej, członek Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego i członek Państwowej Komisji Akredytacyjnej, członek Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów, nauczyciel akademicki posiadający tytuł naukowy profesora lub stopień naukowy doktora habilitowanego,
 - 6) osoby zajmujące stanowiska wymienione w art. 2 ustawy z dnia 31 lipca 1981 roku o wynagrodzeniu osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe (Dz.U. z 1981 r., Nr 20, poz. 101 ze zm.).
 - 7) pracownicy urzędów państwowych, zajmujący kierownicze stanowiska:
 - a) w naczelnych i centralnych urzędach organów administracji państwowej: dyrektora departamentu lub jednostki równorzędnej, jego zastępcy oraz naczelnika wydziału lub jednostki równorzędnej;
 - b) w administracji rządowej w województwie: dyrektora i jego zastępcy, kierownika zespółonej służby inspekcji lub straży, kierownika w organie administracji niezespółonej;
 - 8) pracownicy samorządowi zatrudniani na podstawie wyboru:
 - a) marszałek województwa, wiceprzewodniczący zarządu województwa, członek zarządu województwa,
 - b) starosta, wicestarosta, członek zarządu powiatu,
 - c) wójt, burmistrz, prezydent miasta,
 - d) przewodniczący zarządu związku jednostek samorządu terytorialnego oraz członek zarządu związku samorządu terytorialnego,
 - 9) pracownicy samorządowi zatrudniani na podstawie powołania: zastępca wójta, burmistrza lub prezydenta miasta, a także sekretarz lub skarbnik powiatu lub gminy oraz skarbnik województwa,
 - 10) pracownicy samorządowych kolegiów odwoławczych zajmujący stanowiska: przewodniczącego, zastępcy przewodniczącego, członka etatowego
 - 11) pracownicy regionalnych izb obrachunkowych zajmujący stanowiska: prezesa, członka kolegium, naczelnika wydziału oraz inspektora do spraw kontroli,
 - 12) członek zarządu banku państwowego,
 - 13) członek zarządu Zakładu Ubezpieczeń Społecznych,
 - 14) dyrektor przedsiębiorstwa państwowego i jego zastępca,
 - 15) członek zarządu lub członek rady nadzorczej spółki handlowej z udziałem Skarbu Państwa,
 - 16) członek zarządu lub członek rady nadzorczej spółki handlowej z udziałem jednostki samorządu terytorialnego,
 - 17) członek zarządu lub członek rady nadzorczej spółki zależnej od podmiotu, o którym mowa w pkt 14-16,
 - 18) członek Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji,
 - 19) członek Rady Polityki Pieniężnej,
 - 20) członek służby zagranicznej w rozumieniu ustawy z dnia 27 lipca 2001 roku o służbie zagranicznej (Dz.U. z 2001 r., Nr 128, poz. 1403 ze zm.)
 - 21) członek organu zarządzającego, organu nadzoru lub organu kontroli wewnętrznej polskiego związku sportowego lub spółki kapitałowej zarządzającej ligą zawodową w

rozumieniu ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o sporcie kwalifikowanym (Dz.U. z 2005 r., Nr 155, poz. 1298)

22) członek zarządu lub rady nadzorczej osoby prawnej, która uzyskała koncesję na rozpowszechnianie programów radiowych lub telewizyjnych oraz osoba fizyczna, która uzyskała taką koncesję,

23) członek zarządu lub rady nadzorczej wydawcy, w rozumieniu ustawy z dnia 26 stycznia 1984 roku - Prawo prasowe (Dz.U. z 1984 r., Nr 5, poz. 24 ze zm.), a także redaktor naczelny w rozumieniu ustawy z dnia 26 stycznia 1984 roku - Prawo prasowe.

2. Osobami pełniącymi funkcje publiczne, w rozumieniu ustawy, są również: członkowie rad nadzorczych, członkowie zarządów, dyrektorzy programów i ich zastępcy, wydawcy programów publicystycznych i informacyjnych oraz dyrektorzy ośrodków regionalnych i agencji „Telewizji Polskiej - Spółka Akcyjna” i „Polskiego Radia - Spółka Akcyjna”, a także członkowie zarządu, członkowie rady nadzorczej oraz członkowie rady programowej „Polskiej Agencji Prasowej - Spółka Akcyjna”, dyrektorzy oddziałów, dyrektorzy biur oraz redaktorzy naczelni „Polskiej Agencji Prasowej - Spółka Akcyjna”.

Art. 5.

1. Każdy ma prawo do ubiegania się o wydanie mu urzędowego potwierdzenia co do faktu istnienia w archiwach Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu dotyczących jego osoby dokumentów organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990.

2. Osoby ubiegające się o pełnienie funkcji publicznych wskazanych w art. 4, urodzone przed dniem 1 sierpnia 1972 roku, obowiązane są do przedłożenia właściwemu spośród organów wymienionych odpowiednio w ust. 4 lub ust. 6, aktualnego urzędowego potwierdzenia, o którym mowa w ust. 1. Za aktualne uważa się urzędowe potwierdzenie wydane wobec danej osoby jako ostatnie spośród dotychczas wobec niej wydanych.

3. Treść urzędowego potwierdzenia, o którym mowa w ust. 2, uwzględnia się przy ocenie kwalifikacji moralnych wymaganych dla zajmowania funkcji publicznych wskazanych w art. 4.

4. W przypadku, gdy objęcie funkcji publicznej przez daną osobę może nastąpić w wyniku jej wyboru do pełnienia tej funkcji, dokonanego w wyborach powszechnych i bezpośrednich, warunkiem dopuszczenia tej osoby do kandydowania w takich wyborach jest uprzednie przedłożenie przez tę osobę komisji wyborczej właściwej dla rejestracji tej osoby jako kandydata w wyborach, wydanego wobec tej osoby urzędowego potwierdzenia, o którym mowa w ust. 2.

5. W przypadku, gdy objęcie funkcji publicznej przez daną osobę ma nastąpić na podstawie mianowania, powołania lub wyboru do pełnienia tej funkcji, dokonanego w wyborach innych niż powszechne, albo zawarcia z tą osobą umowy o pracę lub wpisu tej osoby na listę osób uprawnionych do wykonywania określonego zawodu, dokonanie każdej z tych czynności dopuszczalne jest jedynie po uprzednim przedłożeniu przez tę osobę właściwemu organowi wydanego wobec niej urzędowego potwierdzenia, o którym mowa w ust. 2.

6. Właściwym organem, o którym mowa w ust. 5, jest:

- 1) w stosunku do osoby desygnowanej na stanowisko Prezesa Rady Ministrów - Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej,
- 2) w stosunku do kandydata na kierownicze stanowisko państwowe, na które powołuje lub mianuje Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej lub Prezes Rady Ministrów - powołujący lub mianujący,
- 3) w stosunku do kandydata na kierownicze stanowisko państwowe, na które powołuje, wybiera lub mianuje Sejm, Prezydium Sejmu, Sejm i Senat lub Marszałek Sejmu - Marszałek Sejmu,
- 4) w stosunku do kandydata na kierownicze stanowisko państwowe, na które powołuje lub mianuje Senat lub Marszałek Senatu - Marszałek Senatu,
- 5) w stosunku do kandydata na stanowisko Szefa Służby Cywilnej - Prezes Rady Ministrów,
- 6) w stosunku do kandydata na stanowisko dyrektora generalnego w ministerstwie, lub urzędzie centralnym - właściwy minister lub kierownik urzędu centralnego,
- 7) w stosunku do kandydata na stanowisko dyrektora generalnego w rządzie wojewódzkim - właściwy wojewoda,
- 8) w stosunku do kandydatów na pozostałe stanowiska wymienione w art. 2 ustawy z dnia 31 lipca 1981 roku o wynagrodzeniu osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe - właściwy organ powołujący lub mianujący,
- 9) w stosunku do kandydatów na stanowiska, o których mowa w art. 4 ust. 1 pkt 7 lit. a - właściwy minister lub kierownik urzędu centralnego,
- 10) w stosunku do kandydatów na stanowiska, o których mowa w art. 4 ust. 1 pkt 7 lit. b oraz pkt 8 lit a, b i d - właściwy wojewoda,
- 11) w stosunku do kandydatów na stanowiska, o których mowa w art. 4 ust. 1 pkt 9 - właściwy organ powołujący,
- 12) w stosunku do kandydata na stanowisko sędziego Trybunału Konstytucyjnego lub sędziego Trybunału Stanu - Marszałek Sejmu,
- 13) w stosunku do osoby nie będącej sędzią, ubiegającej się o stanowisko sędziego Sądu Najwyższego – Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego,
- 14) w stosunku do osoby nie będącej sędzią, ubiegającej się o stanowisko sędziego sądu administracyjnego - Krajowa Rada Sądownictwa,
- 15) w stosunku do kandydata na stanowisko sędziego sądu powszechnego lub wojskowego - Krajowa Rada Sądownictwa,
- 16) w stosunku do kandydata na stanowisko prokuratorskie - Prokurator Generalny,
- 17) w stosunku do osoby ubiegającej się o wpis na listę adwokatów lub radców prawnych - właściwa okręgowa rada adwokacka lub okręgowa izba radców prawnych,
- 18) w stosunku do osoby ubiegającej się o powołanie do wykonywania zawodu notariusza - Minister Sprawiedliwości,
- 19) w stosunku do kandydata na Prezesa Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa - Minister Skarbu Państwa,
- 20) w stosunku do kandydata na wiceprezesa lub radcę Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa - Prezes Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa,
- 21) w stosunku do osoby nie będącej radcą Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa, ubiegającej się o stanowisko starszego radcy Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa - Prezes Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa,
- 22) w stosunku do kandydata na prezesa lub zastępcę prezesa samorządowego kolegium odwoławczego - Prezes Rady Ministrów,
- 23) w stosunku do kandydata na etatowego członka samorządowego kolegium odwoławczego - prezes tego kolegium,

- 24) w stosunku do kandydata na prezesa regionalnej izby obrachunkowej - Prezes Rady Ministrów,
- 25) w stosunku do kandydata na członka kolegium regionalnej izby obrachunkowej, a także naczelnika wydziału lub inspektora do spraw kontroli w regionalnej izbie obrachunkowej - prezes tej izby,
- 26) w stosunku do kandydatów na stanowiska, o których mowa w art. 4 ust. 1 pkt 5 - minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego, z zastrzeżeniem pkt 27,
- 27) w stosunku do kandydata na stanowisko prorektora, kierownika podstawowej jednostki organizacyjnej w publicznej lub niepublicznej szkole wyższej, nauczyciela akademickiego posiadającego tytuł naukowy profesora lub stopień naukowy doktora habilitowanego - właściwy rektor,
- 28) w stosunku do kandydata na stanowisko członka zarządu banku państwowego lub Zakładu Ubezpieczeń Społecznych - Prezes Rady Ministrów,
- 29) w stosunku do kandydata na dyrektora przedsiębiorstwa państwowego lub jego zastępcy - właściwy organ założycielski,
- 30) w stosunku do kandydata na członka zarządu lub członka rady nadzorczej spółki handlowej z udziałem Skarbu Państwa - Minister Skarbu Państwa,
- 31) w stosunku do kandydata na członka zarządu lub członka rady nadzorczej spółki handlowej z udziałem jednostki samorządu terytorialnego - właściwy wojewoda,
- 32) w stosunku do kandydata na członka zarządu lub członka rady nadzorczej spółki zależnej od podmiotu, o którym mowa w art. 4 ust. 1 pkt 14 - właściwy organ założycielski,
- 33) w stosunku do kandydata na członka zarządu lub członka rady nadzorczej spółki zależnej od podmiotu, o którym mowa w art. 4 ust. 1 pkt 15 - Minister Skarbu Państwa,
- 34) w stosunku do kandydata na członka zarządu lub członka rady nadzorczej spółki zależnej od podmiotu, o którym mowa w art. 4 ust. 1 pkt 16 - właściwy wojewoda,
- 35) w stosunku do kandydata na członka służby zagranicznej w rozumieniu ustawy z dnia 27 lipca 2001 roku o służbie zagranicznej - Minister Spraw Zagranicznych,
- 36) w stosunku do kandydata na członka organu zarządzającego, organu nadzoru lub organu kontroli wewnętrznej polskiego związku sportowego lub spółki kapitałowej zarządzającej ligą zawodową w rozumieniu ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o sporcie kwalifikowanym (Dz.U. z 2005 r., Nr 155, poz. 1298) - minister właściwy do spraw kultury fizycznej i sportu,
- 37) w stosunku do kandydata na członka zarządu lub członka rady nadzorczej osoby prawnej, która uzyskała koncesję na rozpowszechnianie programów radiowych lub telewizyjnych oraz w stosunku do osoby fizycznej, ubiegającej się o taką koncesję - właściwy organ koncesyjny,
- 38) w stosunku do kandydata na członka zarządu lub członka rady nadzorczej wydawcy, w rozumieniu ustawy z dnia 26 stycznia 1984 roku - Prawo prasowe (Dz.U. z 1984 r., Nr 5, poz. 24 ze zm.) - przewodniczący Rady Prasowej,
- 39) w stosunku do kandydata na redaktora naczelnego w rozumieniu ustawy z dnia 26 stycznia 1984 roku - Prawo prasowe (Dz.U. z 1984 r., Nr 5, poz. 24 ze zm.) - zarząd właściwego wydawcy, w rozumieniu ustawy z dnia 26 stycznia 1984 roku - Prawo prasowe (Dz.U. z 1984 r., Nr 5, poz. 24 ze zm.),
- 40) w stosunku do kandydatów na stanowiska w „Telewizji Polskiej - Spółka Akcyjna” oraz w „Polskim Radiu - Spółka Akcyjna” - Minister Skarbu Państwa,
- 41) w stosunku do kandydatów na wydawców programów publicystycznych i informacyjnych w „Telewizji Polskiej - Spółka Akcyjna” oraz „Polskim Radiu - Spółka Akcyjna” - odpowiednio zarząd „Telewizji Polskiej - Spółka Akcyjna” lub „Polskiego Radia - Spółka Akcyjna”,

42) w stosunku do kandydatów na stanowiska w „Polskiej Agencji Prasowej - Spółka Akcyjna” - Minister Skarbu Państwa.

Rozdział 2

Wydawanie zaświadczeń

Art. 6.

1. Urzędowego potwierdzenia co do faktu istnienia w archiwum Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu dokumentów organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990, dotyczących danej osoby, dokonuje organ zaświadczejący w formie zaświadczenia.

2. Wszczęcie postępowania w sprawie wydania zaświadczenia, o którym mowa w ust. 1, następuje wyłącznie na żądanie osoby, której zaświadczenie to ma dotyczyć, za wyjątkiem przypadków, o których mowa w ust. 3 lub ust. 4, a także w art. 39 ust. 1.

3. W przypadku, gdyby po wydaniu zaświadczenia danej osobie stwierdzono istnienie w archiwum Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu dokumentu organu bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990, dotyczącego tej osoby, a nieznanego dotychczas organowi zaświadczejącemu, organ ten wszczyna z urzędu postępowanie w sprawie wydania zaświadczenia. Przepis art. 39 ust. 4 stosuje się.

4. W przypadku wydania prawomocnego wyroku uwzględnijącego w całości lub w części powództwo, o którym mowa w art. 26 ust. 1, organ zaświadczejący wszczyna z urzędu postępowanie w sprawie wydania zaświadczenia o treści uwzględnijącej treść tego wyroku. Przepis art. 39 ust. 4 stosuje się.

Art. 7.

1. Stroną, w rozumieniu ustawy, jest osoba wobec której wszczęte zostało postępowanie w sprawie wydania zaświadczenia. Postępowania w sprawie wydania zaświadczenia nie prowadzi się wobec osób urodzonych po dniu 31 lipca 1972 roku.

2. Organem zaświadczejącym, w rozumieniu ustawy, jest dyrektor oddziału Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, właściwy ze względu na miejsce zamieszkania strony.

Art. 8.

W kwestiach nieuregulowanych w niniejszym Rozdziale:

- 1) w postępowaniu w sprawie wydania zaświadczenia stosuje się odpowiednio następujące przepisy Kodeksu postępowania administracyjnego: art. 6-8, art. 12, art.

- 14-15, art. 19, art. 24-26, art. 30 § 1 i § 2, art. 32, art. 33, art. 36-38, art. 39-44, art. 46 i art. 47, art. 57-60, art. 64-65, art. 67 § 1, art. 68 § 1, art. 217 – 220, art. 268 kpa
- 2) w postępowaniu przed organem odwoławczym, poza przepisami wymienionym w pkt 1, stosuje się odpowiednio także następujące przepisy Kodeksu postępowania administracyjnego: art. 9-11, art. 127 § 1, art. 128, art. 132 § 1 i § 2, art. 133, art. 134, art. 136, art. 137, art. 139;
 - 3) do postanowień wydawanych w postępowaniach, o których mowa w ust. 1 i ust. 2 stosuje się odpowiednio następujące przepisy Kodeksu postępowania administracyjnego: art. 110-113, art. 145-152 oraz art. 156-159, z tym, że zamiast decyzji, o której mowa w art. 149 § 3, art. 151 § 1, art. 157 § 1 i art. 158, wydaje się postanowienie.

Art. 9.

1. Podanie o wydanie zaświadczenia winno zostać złożone w formie pisemnej i zawierać:
 - 1) oznaczenie osoby ubiegającej się o wydanie zaświadczenia, to jest wskazanie następujących danych osobowych tej osoby:
 - a) imienia i nazwiska, a jeżeli osoba zmieniała nazwisko, także wszystkich nazwisk, których poprzednio używała;
 - b) imion rodziców,
 - c) daty i miejsca urodzenia,
 - d) numeru PESEL,
 - e) adresu zamieszkania,
 - f) adresu dla doręczeń w kraju,
 - 2) oznaczenie organu, do którego podanie jest skierowane,
 - 3) żądanie wydania urzędowego potwierdzenia co do faktu istnienia dokumentów organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990, dotyczących osoby ubiegającej się,
 - 4) podpis osoby składającej podanie, z uwzględnieniem informacji, czy podanie to składa osobiście osoba ubiegająca się o zaświadczenie, czy też jej pełnomocnik.
2. W przypadku działania przez pełnomocnika w podaniu należy dodatkowo wskazać imię i nazwisko pełnomocnika, jego adres dla doręczeń w kraju oraz dołączyć udzielone pełnomocnictwo.
3. Wszczęcie postępowania w sprawie wydania zaświadczenia następuje z chwilą złożenia podania. Podaniem jest wyłącznie takie pismo, które odpowiada w całości wymaganiom przewidzianym w ust. 1-3.

Art. 10.

Postępowanie przed organem zaświadczającym powinno zostać zakończone bez zbędnej zwłoki, nie później jednak niż w terminie 3 miesięcy od dnia złożenia podania.

Art. 11.

1. Przed wydaniem zaświadczenia organ zaświadczający bada dokumenty znajdujące się w archiwum Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi

Polskiemu w celu ustalenia, czy w archiwum tym znajdują się dokumenty dotyczące osoby ubiegającej się o wydanie zaświadczenia.

2. Zaświadczenie powinno zawierać:

- 1) oznaczenie organu, który je wydał,
- 2) datę wydania,
- 3) oznaczenie osoby, która ubiegała się o wydanie zaświadczenia, przy czym osobę tę oznacza się poprzez podanie: jej imienia i nazwiska (imion i nazwiska), imion rodziców, daty i miejsca urodzenia, numeru PESEL oraz adresu zamieszkania,
- 4) stwierdzenie, czy w archiwum Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu znajdują się dokumenty (dokument) organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990, dotyczące osoby, która ubiega się o wydanie zaświadczenia,
- 5) w przypadku stwierdzenia istnienia dokumentów, o których mowa w pkt 4, podaje się:
 - a) treść wszelkich zapisów w źródłach o charakterze ewidencyjnym z podaniem rodzaju tych źródeł takich jak: kartoteki, dziennik rejestracyjny, dziennik koordynacyjny, dziennik korespondencyjny, dziennik archiwalny,
 - b) informacje w jakim charakterze dana osoba występuje w dokumentach innych niż wymienione w lit. a, o ile takie dokumenty istnieją,
 - c) tytuły poszczególnych dokumentów, o ile dany dokument został opatrzony tytułem,
 - d) określenie charakteru dokumentu (np.: notatka, oświadczenie, przekazanie informacji, zobowiązanie, potwierdzenie przyjęcia korzyści majątkowej, itp.),
 - e) rodzaj i wartość korzyści przyjętej od organu bezpieczeństwa państwa, w przypadku istnienia dokumentu stwierdzającego przyjęcie takiej korzyści, przy czym wartość korzyści podaje się wyłącznie w przypadku, gdy korzyść ta miała postać pieniężną lub gdy wartość korzyści mającej postać niepieniężną została określona w treści dokumentu,
 - f) informację, czy dokument jest opatrzony podpisem, a także dane osoby, która dokument ten podpisała (imię i nazwisko, a w przypadku funkcjonariusza organu bezpieczeństwa państwa również jego stopień służbowy, o ile dane takie zawarte są w dokumencie i możliwe do odczytania w sposób niewątpliwy),
 - g) informacje o miejscu lub miejscach zatrudnienia osoby, wobec której wydawane jest zaświadczenie o ile informacje takie znajdują się w dokumentach dotyczących danej osoby,
 - h) informacje o funkcji lub funkcjach sprawowanych przez osobę, wobec której wydawane jest zaświadczenie, a także zajmowanym przez nią stanowisku lub stanowiskach, o ile informacje takie znajdują się w dokumentach dotyczących danej osoby,
 - i) ewentualne uwagi dodatkowe odnoszące się do dokumentów, których istnienie stwierdzono,
- 6) podpis z podaniem imienia i nazwiska oraz stanowiska służbowego osoby upoważnionej do wydania zaświadczenia.

3. W zaświadczeniu nie podaje się informacji objętych ochroną z uwagi na treść przepisów o ochronie informacji niejawnych oraz o ochronie innych tajemnic ustawowo chronionych, a także informacji dotyczących szczegółów życia intymnego.

4. W zaświadczeniu nie ujawnia się danych osobowych osób innych niż osoba, wobec której wydaje się to zaświadczenie, o ile osoby te nie były pracownikami lub funkcjonariuszami organu bezpieczeństwa państwa.

5. Zaświadczenie doręcza się stronie na piśmie, a jeżeli strona działa przez pełnomocnika, zaświadczenie doręcza się jej pełnomocnikowi.

Art. 12.

1. W przypadku śmierci strony, a także w przypadku, gdy strona lub jej pełnomocnik cofnie złożone podanie, jak również w sytuacji, gdy złożone podanie pochodzi od osoby urodzonej po dniu 31 lipca 1972 roku lub gdy postępowanie okaże się bezprzedmiotowe z innej przyczyny, organ zaświadczący wydaje postanowienie o umorzeniu postępowania. Na postanowienie to służy zażalenie.

2. Postanowienie powinno zawierać:

- 1) oznaczenie organu, który je wydał,
- 2) datę jego wydania,
- 3) oznaczenie strony, to jest: imię i nazwisko tej osoby oraz adres zamieszkania,
- 4) powołanie podstawy prawnej,
- 5) rozstrzygnięcie,
- 6) uzasadnienie faktyczne i prawne,
- 7) pouczenie, w jakim trybie służy na to postanowienie zażalenie,
- 8) podpis z podaniem imienia i nazwiska oraz stanowiska służbowego osoby upoważnionej do wydania tego postanowienia.

3. Postanowienie doręcza się stronie na piśmie, a jeżeli strona działa przez pełnomocnika, postanowienie doręcza się jej pełnomocnikowi.

Art. 13.

1. Zażalenie na postanowienie przysługuje stronie.

2. Zażalenie wnosi się do organu odwoławczego za pośrednictwem organu pierwszej instancji, który wydał zaskarżone postanowienie.

3. Termin do wniesienia zażalenia wynosi 7 dni od daty doręczenia postanowienia.

4. Organ odwoławczy powinien zakończyć postępowanie w terminie 1 miesiąca od daty otrzymania zażalenia wraz z aktami sprawy.

5. W wyniku przeprowadzenia postępowania organ odwoławczy wydaje postanowienie, w którym:

- 1) utrzymuje w mocy zaskarżone postanowienie albo
- 2) uchyla zaskarżone postanowienie w całości lub w części, a następnie we własnym zakresie wydaje stosowne postanowienie, gdy stwierdzi, że postanowienie wydane przez organ pierwszej instancji zawiera wadę, którą należy usunąć, lecz jednocześnie

istniała negatywna przesłanka prowadzenia postępowania przez organ, który wydał postanowienie, albo

- 3) uchyla zaskarżone postanowienie w całości i przekazuje sprawę o wydanie zaświadczenia do ponownego rozpoznania przez organ pierwszej instancji, gdy stwierdzi, że brak było podstaw do wydania postanowienia.

6. W przypadku śmierci strony, gdy śmierć ta nastąpi w toku postępowania przed organem odwoławczym, a także w przypadku, gdy strona lub jej pełnomocnik cofnie złożone zażalenie, jak również, gdy postępowanie zażaleniowe okaże się bezprzedmiotowe z innych przyczyn organ odwoławczy wydaje postanowienie o umorzeniu postępowania przed organem odwoławczym.

7. Postanowienie, o którym mowa w ust. 5 i ust. 6, powinno zawierać:

- 1) oznaczenie organu, który je wydał,
- 2) datę jego wydania,
- 3) oznaczenie strony,
- 4) powołanie podstawy prawnej,
- 5) rozstrzygnięcie,
- 6) uzasadnienie faktyczne i prawne,
- 7) pouczenie, w jakim trybie służy na to postanowienie skarga do wojewódzkiego sądu administracyjnego,
- 8) podpis z podaniem imienia i nazwiska oraz stanowiska służbowego osoby upoważnionej do wydania tego postanowienia.

8. Postanowienie, o którym mowa w ust. 5 i ust. 6, doręcza się stronie na piśmie, a jeżeli strona działa przez pełnomocnika, postanowienie doręcza się jej pełnomocnikowi.

Art. 14.

1. Na postanowienie wydane przez organ odwoławczy, które kończy postępowanie w sprawie wydania zaświadczenia, stronie służy skarga do wojewódzkiego sądu administracyjnego.

2. W postępowaniu przed sądami administracyjnymi prowadzonym na skutek wniesienia skargi, o której mowa w ust. 1, stosuje się przepisy ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 roku - Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz.U. z 2002 r., Nr 153, poz. 1269 ze zm.)

Rozdział 3

Rejestr zaświadczeń

Art. 15.

Prezes Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu prowadzi rejestr zaświadczeń, o których mowa w art. 6, zwany dalej „rejestrem”.

Art. 16.

1. Odpis każdego wydanego zaświadczenia organ, który je wydał, przekazuje do rejestru.
2. W rejestrze każde zaświadczenie przechowuje się w formie odpisu oraz w formie elektronicznej (cyfrowej) kopii tego odpisu.

Art. 17.

1. Odpisy zaświadczeń przekazane do rejestru kataloguje się alfabetycznie, według nazwisk osób, wobec których zaświadczenia te zostały wydane.
2. Elektroniczne (cyfrowe) kopie odpisów zaświadczeń kataloguje się alfabetycznie, na zasadzie określonej w ust. 1, w informatycznej bazie zaświadczeń rejestru. W informatycznym katalogu tej bazy, zamieszcza się imię i nazwisko (imiona i nazwiska), datę i miejsce urodzenia oraz imiona rodziców osoby, wobec której wydano zaświadczenie.

Art. 18

1. Każdy ma prawo dostępu do informacji zawartych w informatycznej bazie zaświadczeń rejestru.
2. Za wyjątkiem danych adresowych i numeru PESEL wszelkie zawarte w zaświadczeniach dane osób, wobec których wydano zaświadczenia, są jawne i nie podlegają ochronie danych osobowych.
3. Na elektronicznych kopiach odpisów zaświadczeń, które przeznaczone są do powszechnego udostępnienia w informatycznej bazie zaświadczeń, dane adresowe oraz numery PESEL winny zostać trwale zakryte lub usunięte tak, aby ich odczytanie nie było możliwe.
4. Powszechny dostęp do informacji zawartych w informatycznej bazie zaświadczeń zapewnia się poprzez Internet.

Rozdział 4

Dostęp do informacji zawartych w dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990

Art. 19

Każdy ma prawo dostępu do informacji zawartych w dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990, znajdujących się w archiwum Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, dotyczących:

- 1) osób pełniących funkcje publiczne wskazane w art. 4, lub
- 2) osób, wobec których wydano zaświadczenie, o którym mowa w art. 6 ust. 1.

Art. 20

1. Prawo dostępu do informacji, o których mowa w art. 19, podlega wyłączeniu:
 - 1) w zakresie i na zasadach określonych w przepisach o ochronie informacji niejawnych oraz o ochronie innych tajemnic ustawowo chronionych,
 - 2) poprzez wyłączenie dostępu do zawartych w dokumentach informacji o szczegółach życia intymnego osób, których dokumenty te dotyczą.
2. Osoba pełniąca funkcję publiczną, a także osoba, wobec której wydano zaświadczenie, może wyrazić pisemną zgodę na dostęp powszechny lub konkretnej osoby do zawartych w dotyczących jej dokumentach informacji, o których mowa w ust. 1 pkt 2.
3. Za wyjątkiem danych, o których mowa w ust. 1 pkt 1 i 2, wszelkie zawarte w dokumentach informacje o osobach pełniących funkcje publiczne są jawne i nie podlegają ochronie danych osobowych.

Art. 21

Z powszechnego dostępu wyłączone są zawarte w dokumentach dane:

- 1) osobowe osób innych niż osoby o których mowa w art. 19, o ile osoby te nie były pracownikami lub funkcjonariuszami organu bezpieczeństwa państwa,
- 2) adresowe dotyczące miejsc zamieszkania wszelkich osób wymienionych w treści dokumentów.

Art. 22

1. Informacje, o których mowa w art. 19, z uwzględnieniem art. 20 i art. 21, udostępnia się na wniosek zainteresowanej osoby złożony w formie pisemnej, skierowany do dyrektora oddziału Instytutu Pamięi Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, właściwego ze względu na miejsce zamieszkania wnioskodawcy.
2. Wniosek o udostępnienie informacji powinien zawierać:
 - 1) oznaczenie organu, do którego wniosek jest skierowany,
 - 2) oznaczenie wnioskodawcy poprzez podanie: imienia, nazwiska, adresu zamieszkania, imion rodziców, daty i miejsca urodzenia oraz numeru PESEL,
 - 3) wskazanie osoby, której dotyczyć mają dokumenty, z którymi wnioskodawca chce się zapoznać, a wskazanie to winno nastąpić poprzez podanie: imienia i nazwiska tej osoby, daty i miejsca urodzenia, imion rodziców, a także funkcji publicznej, o której mowa w art. 4, pełnionej przez daną osobę, o ile pełni ona taką funkcję,
 - 4) podpis wnioskodawcy.
3. W przypadku stwierdzenia przez organ braków wniosku, przepisy art. 64 § 1 i 2 Kodeksu postępowania administracyjnego stosuje się odpowiednio.

Art. 23

1. Udostępnienie informacji następuje poprzez umożliwienie wnioskodawcy zapoznania się z treścią dokumentów będących nośnikami takich informacji.
2. Udostępnienie dokumentów wnioskodawcy winno nastąpić bez zbędnej zwłoki.
3. Dokumenty udostępnia się wnioskodawcy wyłącznie w siedzibie Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu lub jego oddziału, po uprzednim zawiadomieniu wnioskodawcy o terminie i miejscu ich udostępnienia.
4. Zawiadomienie, o którym mowa w ust. 3, powinno nastąpić nie później niż na 7 dni przed wskazanym w tym zawiadomieniu terminem udostępnienia dokumentów.

Art. 24

1. Odmowa udostępnienia informacji, a także umorzenie postępowania o udostępnienie informacji następują w drodze decyzji wydawanej przez właściwego dyrektora oddziału Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.
2. Organ umarza postępowanie w przypadku cofnięcia wniosku przez wnioskodawcę lub śmierci wnioskodawcy.
3. Organ odmawia udostępnienia informacji w przypadku, gdy udostępnienie informacji nie jest możliwe ze względu na treść art. 20 ust. 1 lub ust. 3, a także, gdy złożony wniosek odnosi się do informacji zawartych w dokumentach dotyczących osoby nie wymienionej w art. 19.
4. Do decyzji, o których mowa w ust. 1, stosuje się przepisy Kodeksu postępowania administracyjnego.
5. Organem odwoławczym jest Prezes Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

Art. 25.

1. Na decyzje wydane przez organ odwoławczy stronie służy skarga do wojewódzkiego sądu administracyjnego w Warszawie.
2. W postępowaniu przed sądami administracyjnymi prowadzonym na skutek wniesienia skargi, o której mowa w ust. 1, stosuje się przepisy ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 roku - Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz.U. z 2002 r., Nr 153, poz. 1269 ze zm.) z tym że:
 - 1) przekazanie akt i odpowiedzi na skargę następuje w terminie 14 dni od dnia otrzymania skargi,
 - 2) skargę rozpatruje się w terminie 30 dni od dnia otrzymania akt wraz z odpowiedzią na skargę.

Rozdział 5

Sądowa weryfikacja dokumentów i informacji

Art. 26.

1. Osobie, wobec której wydano zaświadczenie, o którym mowa w art. 6 ust. 1, przysługuje prawo wytoczenia powództwa o ustalenie, że:

- 1) zaświadczenie zostało wydane na podstawie dokumentu lub dokumentów nie dotyczących osoby, wobec której wydano zaświadczenie, lub
- 2) nie jest autentyczny dokument lub dokumenty organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990, znajdujące się w archiwum Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, objęte wydanym zaświadczeniem, lub
- 3) nie jest zgodna z prawdą treść dokumentu lub dokumentów organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990, znajdujących się w archiwach Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, objętych wydanym zaświadczeniem.

2. Powództwo wytacza się przeciwko Instytutowi Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

3. Powództwo rozpoznaje w pierwszej instancji sąd okręgowy właściwy ze względu na siedzibę organu, który wydał zaświadczenie.

4. W postępowaniu wszczętym w wyniku wytoczenia powództwa, o którym mowa w ust. 1, stosuje się odpowiednio przepisy kodeksu postępowania cywilnego.

5. Odpis prawomocnego orzeczenia, wydanego w wyniku wytoczenia powództwa, o którym mowa w ust. 1, zostaje dołączony do dokumentu lub zbioru dokumentów, do których orzeczenie to się odnosi, a także do odpisu zaświadczenia wydanego danej osobie, zamieszczonego w rejestrze zaświadczeń i do jego elektronicznej (cyfrowej) kopii, istniejącej w informatycznej bazie zaświadczeń tego rejestru.

Art. 27.

1. Każdy, kto podejrzewa, że dokument lub dokumenty opisane w zaświadczeniu, o którym mowa w art. 6 ust. 1, pozostają w związku ze stosowaniem przez funkcjonariuszy państwa komunistycznego represji lub innych form naruszania praw człowieka, będących zbrodniami komunistycznymi w rozumieniu art. 2 ust. 1 ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej (Dz.U. z 1998 r., Nr 155, poz. 1016 ze zm.) albo, że dokument ten lub dokumenty pozostają w związku ze zbrodnią komunistyczną, ma społeczny obowiązek zawiadomić o tym prokuratora oddziałowej komisji, o którym mowa w art. 45 ust. 1 określonej wyżej ustawy, lub Policję. Przepis art. 191 § 3 Kodeksu postępowania karnego (Dz.U. z 1997 r., Nr 89, poz. 555 ze zm.) stosuje się odpowiednio.

2. W przypadku otrzymania zawiadomienia wskazanego w ust. 1, a także w przypadku otrzymania przez Instytut Pamięci Narodowej - Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu informacji o wytoczeniu przez osobę, wobec której wydano zaświadczenie, powództwa, o którym mowa w art. 26 ust. 1 pkt 2 lub pkt 3, prokurator, o którym mowa w ust. 1, ma obowiązek wszczęcia z urzędu postępowania przygotowawczego.

Rozdział 6

Zmiany w przepisach obowiązujących

Art. 28.

W ustawie z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz.U. z 1998 r., Nr 155, poz. 1016 ze zm.) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 1:

a) w pkt 1 wprowadzenie do wyliczenia otrzymuje brzmienie:

„1) ewidencjonowanie, gromadzenie, przechowywanie, opracowanie, zabezpieczenie, udostępnianie i publikowanie dokumentów organów bezpieczeństwa państwa, wytworzonych oraz gromadzonych od dnia 22 lipca 1944 roku do dnia 31 lipca 1990 roku, a także organów bezpieczeństwa Trzeciej Rzeszy Niemieckiej i Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, dotyczących.”;

b) lit. a wyliczenia zawartego w pkt 1 otrzymuje brzmienie:

„a) popełnionych na osobach narodowości polskiej lub obywatelach polskich innych narodowości w okresie od dnia 1 września 1939 roku do dnia 31 lipca 1990 roku:

- zbrodni nazistowskich,
- zbrodni komunistycznych,
- innych przestępstw stanowiących zbrodnie przeciwko pokojowi, ludzkości lub zbrodnie wojenne.”;

c) pkt 3 otrzymuje brzmienie:

„3) ochronę danych osobowych osób, których dotyczą dokumenty zgromadzone w archiwum Instytutu Pamięci.”;

2) w art. 2 ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Zbrodniami komunistycznymi, w rozumieniu ustawy, są czyny popełnione przez funkcjonariuszy państwa komunistycznego w okresie od dnia 17 września 1939 roku do dnia 31 lipca 1990 roku, polegające na stosowaniu represji lub innych form naruszania praw człowieka wobec jednostek lub grup ludności bądź w związku z ich stosowaniem, stanowiące przestępstwa według polskiej ustawy karnej obowiązującej w czasie ich popełnienia. Zbrodniami komunistycznymi są również czyny popełnione przez tych funkcjonariuszy w okresie, o którym mowa w zdaniu poprzedzającym, zawierające znamiona czynów zabronionych określonych w art. 187, art. 193 lub art. 194 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 roku - Kodeks karny albo art. 265 § 1, art. 266 § 1, § 2 lub § 4 lub art. 267 ustawy z dnia 19 kwietnia 1969 roku - Kodeks karny, dokonane przeciwko dokumentom w rozumieniu art. 3 ust.

1 i ust. 3 ustawy z dnia 2006 roku o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów (Dz.U. Nr, poz.) na szkodę osób, których te dokumenty dotyczą.

3) w art. 4 ust. 1a otrzymuje brzmienie:

„1a. Bieg terminu przedawnienia zbrodni komunistycznych, w rozumieniu art. 2, nie będących zbrodniami wojennymi lub zbrodniami przeciwko ludzkości, rozpoczyna się od dnia 1 stycznia 1990 roku. Karalność tych zbrodni ustaje po 40 latach, gdy czyn stanowi zbrodnię zabójstwa, oraz po 30 latach, gdy czyn stanowi inną zbrodnię komunistyczną. Przepisu art. 4 § 1 Kodeksu karnego nie stosuje się.”;

4) art. 5 otrzymuje brzmienie:

„Art. 5. 1. Organami bezpieczeństwa państwa, w rozumieniu ustawy, są:

- 1) Resort Bezpieczeństwa Publicznego Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego,
- 2) Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego,
- 3) Komitet do Spraw Bezpieczeństwa Publicznego,
- 4) jednostki organizacyjne podległe organom, o których mowa w pkt 1-3, a w szczególności jednostki Milicji Obywatelskiej w okresie do dnia 14 grudnia 1954 roku,
- 5) instytucje centralne Służby Bezpieczeństwa Ministerstwa Spraw Wewnętrznych oraz podległe im jednostki terenowe w wojewódzkich, powiatowych i równorzędnych komendach Milicji Obywatelskiej oraz w wojewódzkich, rejonowych i równorzędnych urzędach spraw wewnętrznych,
- 6) Akademia Spraw Wewnętrznych,
- 7) Zwiad Wojsk Ochrony Pogranicza,
- 8) Zarząd Główny Służby Wewnętrznej jednostek wojskowych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych oraz podległe mu komórki,
- 9) Informacja Wojskowa,
- 10) Wojskowa Służba Wewnętrzna,
- 11) Zarząd II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego,
- 12) inne służby Sił Zbrojnych prowadzące działania operacyjno-rozpoznawcze lub dochodzeniowo-śledcze, w tym w rodzajach broni oraz w okręgach wojskowych.

2. Do organów bezpieczeństwa państwa, w rozumieniu ustawy, należą także organy i instytucje cywilne i wojskowe państw obcych o zadaniach podobnych do zadań organów, o których mowa w ust. 1.

3. Jednostkami Służby Bezpieczeństwa, w rozumieniu ustawy, są te jednostki Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, które z mocy prawa podlegały rozwiązaniu w chwili zorganizowania Urzędu Ochrony Państwa, oraz te jednostki, które były ich poprzedniczkami.”;

5) art. 6 skreśla się;

6) art. 7 otrzymuje brzmienie:

„Art. 7. Dokumentami, w rozumieniu ustawy, są:

- 1) wszelkie nośniki informacji, niezależnie od formy przechowania informacji, w tym w szczególności: akta, kartoteki, rejestry, pliki komputerowe, pisma, mapy, plany, filmy i inne nośniki obrazu, nośniki dźwięku i wszelkich innych form zapisu, a także kopie, odpisy i inne duplikaty,

- 2) niezbędne do analizy informacji środki pomocnicze, a w szczególności programy na użytek zautomatyzowanego przetwarzania danych.”;
- 7) w art. 18 ust. 3 otrzymuje brzmienie:
„3. W delegaturach mogą być tworzone wydziały udostępniania i archiwizacji dokumentów, referaty edukacji publicznej oraz referaty śledcze.”;
- 8) w art. 19 po ust. 5 dodaje się ust. 5a w brzmieniu:
„5a. Dyrektor Głównej Komisji może powierzyć prokuratorowi oddziałowej komisji pełnienie obowiązków naczelnika oddziałowej komisji na okres nieprzekraczający 6 miesięcy.”;
- 9) art. 20 otrzymuje brzmienie:
„Art. 20. Pracownicy Instytutu Pamięci, także po ustaniu stosunku pracy, są obowiązani zachować w tajemnicy wiadomości związane z działalnością Instytutu Pamięci, powzięte w związku z zatrudnieniem w Instytucie Pamięci, z wyjątkiem uzyskanych w toku badań naukowych.”;
- 10) dotychczasową teść art. 22 oznacza się jako ust. 1 i dodaje ust. 2 w brzmieniu:
„2. W odniesieniu do dokumentów przekazanych do archiwum Instytutu Pamięci, Prezesowi Instytutu Pamięci przysługują uprawnienia określone w art. 25 ust. 6 ustawy z dnia 22 stycznia 1999 roku o ochronie informacji niejawnych (Dz. U. z 2005 r., Nr 196, poz. 1631)”;
- 11) w art. 23 ust. 2 otrzymuje brzmienie:
„2. Poza innymi zadaniami określonymi w ustawie, Kolegium Instytutu Pamięci w szczególności zajmuje stanowisko w następujących sprawach:
1) przejęcia do zasobów archiwalnych Instytutu Pamięci dokumentów spraw, o których mowa w art. 1, i oceny ich kompletności,
2) ustalania zasad ewidencjonowania, przechowywania, opracowania, zabezpieczenia, udostępniania i publikowania dokumentów,
3) ustalania priorytetów w zakresie udostępniania dokumentów,
4) oceniania polityki ścigania przez Instytut Pamięci przestępstw, o których mowa w art. 1 pkt 1 lit. a,
5) ustalania programów badawczych w zakresie opracowywania działalności organów bezpieczeństwa państwa, a także informowania oraz edukacji społeczeństwa.”;
- 12) art. 29 otrzymuje brzmienie:
„Art. 29. W zakresie działalności archiwalnej Instytut Pamięci gromadzi, ewidencjonuje, przechowuje, opracowuje, zabezpiecza i udostępnia dokumenty zbrodni oraz dokumenty ukazujące fakty i okoliczności dotyczące losów Narodu Polskiego w latach 1939-1990 i informujące o poniesionych ofiarach i wyrządzonych szkodach, wydaje zaświadczenia na ich podstawie, a także uwierzytelnione odpisy, wypisy, wyciągi i reprodukcje przechowywanych dokumentów.”;
- 13) w art. 29a ust. 2 skreśla się;
- 14) art. 30-35 otrzymują brzmienie:

„Art. 30. 1. Każdy ma prawo wystąpić z wnioskiem do Instytutu Pamięci o udostępnienie do wglądu kopii dotyczących go dokumentów.

2. Instytut Pamięci udostępnia kopie dostępnych dokumentów, o których mowa w ust. 1, dotyczących wnioskodawcy, z wyjątkiem dokumentów wytworzonych przez niego lub przy jego udziale w ramach czynności wykonywanych w związku z jego pracą lub służbą w organach bezpieczeństwa państwa albo w związku z czynnościami, przy wykonywaniu których był traktowany przez te organy jako osobowe źródło informacji.

3. W udostępnianych kopiach dokumentów anonimizuje się dane osobowe osób trzecich.

4. Wniosek, o którym mowa w ust. 1, powinien zawierać:

- 1) imię i nazwisko oraz adres zamieszkania wnioskodawcy;
- 2) rodzaj i numer dokumentu tożsamości;
- 3) datę wydania dokumentu tożsamości oraz nazwę organu, który go wydał;
- 4) dane ułatwiające odnalezienie dokumentów;

5. W razie późniejszego odnalezienia w archiwum Instytutu Pamięci dokumentów dotyczących wnioskodawcy, należy go o tym poinformować oraz pouczyć o możliwości ponownego złożenia wniosku, o którym mowa w ust. 1.

Art. 31. 1. Każdy, kto uzyskał wgląd w kopie dokumentów, o których mowa w art. 30 ma prawo wystąpić do Instytutu Pamięci z wnioskiem o udostępnienie do wglądu tych dokumentów bez anonimizacji.

2. Instytut Pamięci umożliwia wgląd w dotyczące wnioskodawcy dokumenty bez anonimizacji, z wyjątkiem dokumentów, z których treści wynika co najmniej jedna z następujących okoliczności:

- 1) wnioskodawca był pracownikiem lub funkcjonariuszem organu bezpieczeństwa państwa lub;
- 2) wnioskodawca był przez organ bezpieczeństwa państwa traktowany jako osobowe źródło informacji, a w szczególności był w tym charakterze przez ten organ zarejestrowany lub odnotowany lub;
- 3) wnioskodawca zobowiązał się do dostarczania informacji organowi bezpieczeństwa państwa lub świadczenia takiemu organowi jakiegokolwiek pomocy w działaniach operacyjnych lub;
- 4) wnioskodawca realizował zadania zlecone przez organy bezpieczeństwa państwa, a w szczególności dostarczał temu organowi informacje.

3. Warunki określone w ust. 2 pkt 2-4 nie zachodzą, jeżeli wnioskodawca udzielał jedynie informacji o przestępstwach pospolitych lub informacji powszechnie dostępnych.

4. Niezanonimizowane dokumenty udostępnia się do wglądu w oryginałach lub kopiach w siedzibie oddziału Instytutu Pamięci właściwego ze względu na miejsce zamieszkania wnioskodawcy, chyba, że we wniosku wskazał on inny oddział, w terminie 4 miesięcy od dnia złożenia wniosku, o którym mowa w ust. 1. Przepis art. 33 ust. 4 stosuje się odpowiednio.

5. Osobie, która na podstawie wniosku określonego w ust. 1, uzyskała wgląd w dotyczące ją dokumenty, przysługuje - na zasadach i w zakresie określonym w ustawie - prawo do uzyskania kopii tych dokumentów, prawo do ujawnienia nazwisk oraz dalszych danych identyfikujących tożsamość funkcjonariuszy, pracowników oraz osobowych źródeł informacji organów bezpieczeństwa państwa, zbierających informacje o niej lub którzy prowadzili te osobowe źródła informacji, prawo do zwrotu przedmiotów znajdujących się w archiwum Instytutu Pamięci, które w momencie utraty stanowiły jej własność lub były w jej posiadaniu, prawo zastrzeżenia swoich danych osobowych.

Art. 32. 1. Odmowa uwzględnienia wniosku, o którym mowa w art. 31 ust. 1, w całości lub w części dotyczącej udostępnienia bez anonimizacji dokumentów potwierdzających okoliczności, o których mowa w art. 31 ust. 2 pkt 1 - 4 następuje w drodze decyzji administracyjnej. Decyzja ta jest równoznaczna z odmową realizacji praw określonych w art. 31 ust. 5 odnoszących się do dokumentów których odmowa ta dotyczy.

2. Organ odwoławczy utrzymuje w mocy zaskarżoną decyzję albo uchyla ją i przekazuje sprawę do ponownego rozpatrzenia przez organ pierwszej instancji.

Art. 33. 1. Wydanie niezanonimizowanych kopii dokumentów następuje na pisemny wniosek osoby, o której mowa w art. 31 ust. 5.

2. Na żądanie wnioskodawcy należy uwierzytelnić wydawane kopie dokumentów.

3. Wydanie kopii dokumentów następuje w siedzibie oddziału Instytutu Pamięci właściwego ze względu na miejsce zamieszkania wnioskodawcy, chyba że we wniosku wskazał on inny oddział, w terminie 30 dni od dnia złożenia wniosku, o którym mowa w ust. 1.

4. Wnioskodawca powinien być zawiadomiony na piśmie o terminie wydania kopii dokumentów przynajmniej na 7 dni przed tym terminem. Wydanie kopii dokumentów powinno być udokumentowane protokołem, który podpisuje wnioskodawca i upoważniony pracownik Instytutu Pamięci.

Art. 34. 1. Na pisemny wniosek osoby, o której mowa w art. 31 ust. 5, Instytut Pamięci wydaje znajdujące się w jego archiwum przedmioty, które w momencie utraty stanowiły jej własność lub były w jej posiadaniu.

2. Przed wydaniem przedmiotów Instytut Pamięci może sporządzić i zachować ich kopie; o fakcie tym należy poinformować wnioskodawcę.

3. W zakresie określonym w ust. 1 przepis art. 33 ust. 3 i 4 stosuje się odpowiednio.

Art. 35. 1. Na pisemny wniosek osoby, o której mowa w art. 31 ust. 5, podaje się jej nazwiska i dalsze dane identyfikujące tożsamość osób, które przekazywały o niej informacje organom bezpieczeństwa państwa, jeżeli można je jednoznacznie określić na podstawie dokumentów danego organu bezpieczeństwa państwa, i o ile w dokumentach udostępnionych do wglądu na podstawie wniosku, o którym mowa w art. 31 ust. 1, znajdują się pseudonimy lub nazwiska tych osób.

2. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio, jeżeli w dokumentach udostępnionych do wglądu na podstawie wniosku, o którym mowa w art. 31 ust. 1 znajdują się nazwiska pracowników i funkcjonariuszy, którzy zbierali lub oceniali informacje o wnioskodawcy lub prowadzili osoby, które przekazywały organom bezpieczeństwa państwa te informacje.

3. Odmawia się podania nazwisk oraz innych danych identyfikujących tożsamość osób, które udzielały informacji o przestępstwach popolitych.

4. Od odmowy udostępnienia danych identyfikujących tożsamość osób, o których mowa w ust. 1 i 2, przysługuje odwołanie do Prezesa Instytutu Pamięci.

5. Za szkodę wyrządzoną obywatelowi przez pracownika Instytutu Pamięci w związku z działalnością Instytutu ponosi odpowiedzialność Skarb Państwa na zasadach ogólnych.

6. W zakresie określonym w ust. 1 i 2 przepis art. 33 ust. 3 i 4 stosuje się odpowiednio.”;

15) po art. 35 dodaje się art. 35a, 35b i art. 35c w brzmieniu:

„Art. 35a. Wnioski, o których mowa w art. 30 ust. 1, 31 ust. 1 oraz wynikające z realizacji uprawnień, o których mowa w art. 31 ust. 5, składa się osobiście w siedzibie Instytutu

Pamięci, jego oddziałach i delegaturach lub za pośrednictwem poczty, pod warunkiem notarialnego poświadczenia podpisu wnioskodawcy.

2. Osoba mająca stałe miejsce zamieszkania za granicą może złożyć wniosek osobiście w polskiej placówce konsularnej, przy czym podpis wnioskodawcy uwierzytelnia kierownik tej placówki.

3. Po złożeniu wniosku wnioskodawca może ustanowić pełnomocnika do realizacji przysługujących mu praw wynikających z ustawy.

4. Uprawnienia wynikające z ustawy może wykonywać osoba najbliższa zmarłego w rozumieniu art. 115 § 11 Kodeksu karnego.

5. Jeżeli realizacja praw wynikających z ustawy następuje przez osobę najbliższą, o której mowa w ust. 4, należy we właściwym wniosku wskazać imię i nazwisko osoby zmarłej, której praw on dotyczy.

Art. 35b. 1. Każdy ma prawo załączyć do zbioru dotyczących go dokumentów własne uzupełnienia, sprostowania, uaktualnienia, wyjaśnienia oraz dokumenty lub ich kopie. Dane już zawarte w dokumentach nie ulegają zmianie.

2. Uzupełnienia, sprostowania, uaktualnienia, wyjaśnienia oraz dokumenty lub ich kopie dołącza się do zbioru dokumentów z oznaczeniem ich w sposób pozwalający na ich odróżnienie od dokumentów zgromadzonych przez Instytut Pamięci w trybie art. 25.

3. Funkcjonariusze i pracownicy organów bezpieczeństwa państwa mogą uzyskać na swój wniosek kopie dotyczących ich dokumentów osobowych. Kopie te nie podlegają anonimizacji.;

Art. 35c 1. Każdemu, komu udostępniono dotyczące go dokumenty, przysługuje prawo wytoczenia powództwa o ustalenie, że:

- 1) dokument lub dokumenty, które zostały mu udostępnione jako dotyczące jego osoby w rzeczywistości go nie dotyczą, lub
- 2) nie jest autentyczny dokument lub dokumenty udostępnione mu jako dotyczące jego osoby, lub
- 3) nie jest zgodna z prawdą treść dokumentu lub dokumentów udostępnionych mu, jako dotyczących jego osoby.

2. Powództwo wytacza się przeciwko Instytutowi Pamięci.

3. Powództwo rozpoznaje w pierwszej instancji sąd okręgowy właściwy ze względu na miejsce przechowywania dokumentu lub dokumentów, których dotyczy powództwo.

4. W postępowaniu wszczętym w wyniku wytoczenia powództwa, o którym mowa w ust. 1, stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania cywilnego.

5. Odpis prawomocnego orzeczenia, wydane w wyniku wytoczenia powództwa, o którym mowa w ust. 1, zostaje dołączony do dokumentu lub dokumentów, do których orzeczenie to się odnosi i stanowi ich integralną część.”;

16) art. 36-37 otrzymują brzmienie:

„Art. 36. 1. Dokumenty zgromadzone przez Instytut Pamięci, z wyjątkiem dokumentów, o których mowa w art. 39, udostępnia się organom władzy publicznej oraz innym instytucjom, organizacjom i osobom w celach:

- 1) wykonywania zadań ustawowych,
- 2) prowadzenia badań naukowych, o ile Prezes Instytutu Pamięci wyrazi na to zgodę.

2. Podmioty, którym dokumenty zostały udostępnione ponoszą odpowiedzialność prawną za sposób ich wykorzystania, o czym należy je poinformować.

3. W trybie określonym w ust. 1 pkt 2, nie mogą być wnioskodawcy udostępnione dokumenty, jeżeli zostały wytworzone przez niego lub przy jego udziale w ramach czynności wykonywanych w związku z jego pracą lub służbą w organach bezpieczeństwa państwa albo w związku z czynnościami przy wykonywaniu których był traktowany przez te organy jako osobowe źródło informacji.

Art. 37. 1. Osoba, o której mowa w art. 31 ust. 5, która uzyskała na podstawie art. 31 wgląd w niezanonimizowane kopie dotyczących go dokumentów może zastrzec, że dotyczące ją dane osobowe zebrane w sposób tajny w toku czynności operacyjno – rozpoznawczych organów bezpieczeństwa państwa nie będą udostępniane w celach, o których mowa w art. 36 ust. 1 pkt 2, przez określony czas, jednakże nie dłużej niż przez 90 lat od daty ich wytworzenia.

2. Osoba, o której mowa w art. 31 ust. 5, która uzyskała na podstawie art. 31 wgląd w niezanonimizowane kopie dotyczących go dokumentów może wyrazić zgodę na udostępnienie swoich danych osobowych, określonych w ust. 1, wskazanym osobom lub instytucjom, a także na ich powszechną dostępność.

3. Dane osobowe, określone w ust. 1, mogą być jednakże udostępniane w celach, o których mowa w art. 36 ust. 1 pkt 2, jeżeli:

- 1) osoba, której dotyczą te dane albo w przypadku jej śmierci osoba najbliższa wyrazi na to zgodę,
- 2) odnoszą się do publicznego wystąpienia osoby, której dotyczą te dane, jej działalności publicznej lub są danymi osobowymi wymaganymi przez ustawę w związku z pełnieniem funkcji publicznej.

4. Cele, o których mowa w art. 36 ust. 1 pkt 2, można realizować także po anonimizacji danych osobowych, o których mowa w ust. 1, w kopiach dokumentów.

5. Prawo do zastrzeżenia, o którym mowa w ust. 1, oraz prawo do wyrażenia zgody na udostępnienie swoich danych osobowych, określonych w ust. 1, wskazanym osobom lub instytucjom nie przysługuje osobom, o których mowa w art. 36 ust. 3.”;

17) w art. 38 ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. Dokumenty organów bezpieczeństwa państwa, jeżeli nie zawierają danych osobowych osoby trzeciej, mogą być wykorzystywane przez upoważnionych funkcjonariuszy służb specjalnych w ramach ich zadań ustawowych, jeśli zawierają informację o przestępstwie szpiegostwa, terroryzmu lub przestępstwie godzącym w porządek konstytucyjny Rzeczypospolitej Polskiej.”;

18) w art. 39 ust. 5 otrzymuje brzmienie:

„5. Szef Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Szef Agencji Wywiadu oraz Minister Obrony Narodowej, w porozumieniu z Prezesem Instytutu Pamięci dokonują co 5 lat okresowych przeglądów dokumentów zgromadzonych w zbiorze wyodrębnionym. W przypadku stwierdzenia ustąpienia przesłanek uzasadniających zastrzeżenie, organy, o których mowa w ust. 1 podejmują decyzję o uchyleniu lub skróceniu okresu zastrzeżenia. Przepisy ust. 3 stosuje się odpowiednio.”;

19) art. 41 skreśla się;

20) w art. 42 dotychczasową treść oznacza się jako ust. 1 i dodaje się ust. 2 w brzmieniu:

„2. W sprawach rozstrzyganych decyzją administracyjną, w myśl przepisów niniejszej ustawy, organem pierwszej instancji jest dyrektor oddziału Instytutu Pamięci. Organem odwoławczym jest Prezes Instytutu Pamięci.”;

21) art. 44 skreśla się;

22) w art. 45:

- a) ust. 2 otrzymuje brzmienie:
„2. Prokuratorom Instytutu Pamięci w sprawach określonych w art. 1 pkt 1 lit. a przysługują wszystkie uprawnienia prokuratora, także w sprawach podlegających orzecznictwu sądów wojskowych.”;
- b) ust. 5 skreśla się;
- c) ust. 9 otrzymuje brzmienie:
„9. W sądowym postępowaniu odwoławczym na skutek wniesienia apelacji oraz kasacji występują prokuratorzy Głównej Komisji.”;
- d) po ust. 9 dodaje się ust. 10 w brzmieniu:
„10. Dyrektor Głównej Komisji wnosi kasację w zastępstwie Prokuratora Generalnego w sprawach, o których mowa w art. 1 pkt.1 lit. a, także należących do właściwości sądów wojskowych.”;

23) w art. 47:

- a) ust. 1 otrzymuje brzmienie:
„1. Dyrektor Głównej Komisji jest prokuratorem przełożonym prokuratorów tej Komisji oraz komisji oddziałowych. Naczelnik komisji oddziałowej jest przełożonym prokuratorów tej komisji.”;
- b) po ust. 4 dodaje się ust. 4a i ust. 4b w brzmieniu:
„4a. Prokurator Generalny może przywrócić na wcześniej zajmowane lub równorzędne stanowisko w powszechnej lub wojskowej jednostce prokuratury prokuratora Instytutu Pamięci, co do którego Prezes Instytutu Pamięci wystąpił, po zasięgnięciu opinii Dyrektora Głównej Komisji, z takim wnioskiem. Złożenie wniosku nie jest związane z postępowaniem dyscyplinarnym.
4b. W przypadku stwierdzenia, że prokurator nie może ze względów zdrowotnych pełnić służby w Instytucie Pamięci, Prokurator Generalny przenosi go na stanowisko równorzędne do innej jednostki organizacyjnej prokuratury, Ministerstwa Sprawiedliwości lub innej jednostki organizacyjnej podległej Ministrowi Sprawiedliwości albo przez niego nadzorowanej, zgodnie z kwalifikacjami prokuratora.”;

24) art. 48-49 otrzymują brzmienie:

„Art. 48. Prokurator oddziałowej komisji wydaje postanowienie o wszczęciu albo odmowie wszczęcia śledztwa w sprawie o zbrodnię, o której mowa w art. 1 pkt 1 lit. a, w terminie 3 miesięcy od otrzymania zawiadomienia o przestępstwie. Jeżeli osoba lub instytucja, która złożyła zawiadomienie, nie zostanie w ciągu 4 miesięcy powiadomiona o wszczęciu albo odmowie wszczęcia śledztwa, może wnieść zażalenie do prokuratury nadrzędnej.”

Art. 49. Po upływie 3 miesięcy od daty wszczęcia śledztwa w sprawie o zbrodnię, o której mowa w art. 1 pkt 1 lit. a, prokurator prowadzący je składa prokuratorowi nadrzêdnemu sprawozdanie z dokonanych czynności. Sprawozdanie takie składa się po upływie każdego trzymiesięcznego okresu śledztwa. Terminów dotyczących ukończenia śledztwa, określonych w art. 310 Kodeksu postępowania karnego, nie stosuje się.”;

25) w art. 51:

- a) ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Do zgromadzenia i kolegium prokuratorów Głównej Komisji stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 20 czerwca 1985 r. o prokuraturze o zgromadzeniu i kolegium prokuratury apelacyjnej.”;

b) ust 4 otrzymuje brzmienie:

„4. Dyrektor Głównej Komisji jest przełożonym dyscyplinarnym w stosunku do prokuratorów Instytutu Pamięci.”;

c) po ust. 4 dodaje się ust. 5 w brzmieniu:

„5. Rzecznika dyscyplinarnego dla prokuratorów Instytutu Pamięci wyznacza Prokurator Generalny spośród prokuratorów Instytutu Pamięci, na wniosek Dyrektora Głównej Komisji. Rzecznik dyscyplinarny jest związany wskazaniem Dyrektora Głównej Komisji.”;

26) w art. 53:

a) pkt 1-3 otrzymują brzmienie:

„1) informuje społeczeństwo o strukturach i metodach działania instytucji, w ramach których zostały popełnione zbrodnie przeciwko Narodowi Polskiemu, oraz informuje o strukturach, obsadzie personalnej i sposobach działania organów bezpieczeństwa państwa,

2) prowadzi badania naukowe nad najnowszą historią Polski, a także udostępnia zgromadzone dokumenty innym placówkom naukowym i osobom w celu prowadzenia takich badań, z zachowaniem warunków określonych w ustawie,

3) udziela informacji na temat zgromadzonych dokumentów oraz publikuje wydawnictwa naukowe i popularnonaukowe, w tym inwentarze archiwalne.”;

b) pkt. 5 otrzymuje brzmienie:

„5) prowadzi działalność edukacyjną, wystawienniczą i wydawniczą.”;

c) dodaje się pkt 7 w brzmieniu:

„7) publikuje dane osobowe osób, których dotyczą dokumenty zgromadzone w archiwum Instytutu Pamięci ze wskazaniem, w jakim charakterze występują w tych dokumentach.”;

27) w art. 54 ust 3 i 4 skreśla się;

28) art. 71 otrzymuje brzmienie:

„Art. 71. W działalności Instytutu Pamięci, określonej w art. 1, nie stosuje się przepisów ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 roku o ochronie danych osobowych (Dz.U. z 2002 r., Nr 101, poz. 926 ze zm.).”.

Art. 29.

W ustawie z dnia 27 września 1990 roku o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2000 r., Nr 47, poz. 544 ze zm.) w art. 41 dodaje się ust. 3 w brzmieniu:

„3. Do zgłoszenia kandydata urodzonego przed dniem 1 sierpnia 1972 roku należy dołączyć zaświadczenie, o którym mowa w art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 2006 roku o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów (Dz.U. Nr, poz.).”.

Art. 30.

W ustawie z dnia 12 kwietnia 2001 roku - Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2001 r., Nr 46, poz. 499 ze zm.) wprowadza się następujące zmiany:

- 1) w art. 144 ust. 5 pkt 3 otrzymuje brzmienie:
„3) w stosunku do każdego kandydata urodzonego przed dniem 1 sierpnia 1972 roku - zaświadczenie, o którym mowa w art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 2006 roku o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów (Dz.U. Nr, poz.)”;
- 2) art. 145 skreśla się;
- 3) w art. 147 ust. 1 zdanie drugie otrzymuje brzmienie:
„Po jednym egzemplarzu protokołu doręcza się osobie zgłaszającej listę oraz przesyła Państwowej Komisji Wyborczej wraz z dokumentami, o których mowa w art. 144 ust. 5 pkt 3.”;
- 4) art. 152 ust. 1 otrzymuje brzmienie:
„1. Okręgowa komisja wyborcza sporządza obwieszczenia o zarejestrowanych listach okręgowych, zawierające informacje o ich numerach, nazwach i skrótach nazw komitetów wyborczych oraz dane o kandydatach zawarte w zgłoszeniach list.”;
- 5) w art. 177 ust. 1 pkt 7 lit. d na końcu przecinek zastępuje się kropką, a pkt 8 skreśla się;
- 6) w art. 177 ust. 5 skreśla się;
- 7) w art. 213 ust. 1 pkt 7 lit. d na końcu przecinek zastępuje się kropką, a pkt 8 skreśla się;
- 8) w art. 213 ust. 5 skreśla się.

Art. 31.

W ustawie z dnia 23 stycznia 2004 roku - Ordynacja wyborcza do Parlamentu Europejskiego (Dz.U. z 2004 r., Nr 25, poz. 219) art. 70 ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Okręgowa komisja wyborcza sporządza obwieszczenia o zarejestrowanych listach okręgowych, zawierające informacje o ich numerach, nazwach i skrótach nazw komitetów wyborczych oraz dane o kandydatach zawarte w zgłoszeniach list.”.

Art. 32.

W ustawie z dnia 27 lipca 2001 roku - Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2001 r., Nr 98, poz. 206 ze zm.) w art. 57 § 1 dodaje się zdanie trzecie w brzmieniu:

„Zgłaszający urodzony przed dniem 1 sierpnia 1972 roku dołącza również zaświadczenie, o którym mowa w art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 2006 roku o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów (Dz.U. Nr, poz.)”.

Art. 33.

W ustawie z dnia 20 czerwca 1985 roku o prokuraturze (Dz.U. z 2002 r., Nr 21, poz. 206 ze zm.) w art. 11 po ust. 2 dodaje się ust. 2a w brzmieniu:

„2a. Kandydat na stanowisko prokuratorskie urodzony przed dniem 1 sierpnia 1972 roku przedstawia również zaświadczenie, o którym mowa w art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 2006 roku o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów (Dz.U. Nr, poz.).”

Art. 34.

W ustawie z dnia 26 maja 1982 roku - Prawo o adwokaturze (tekst jedn: Dz.U. z 2002 r., Nr 123, poz. 1058 ze zm.) art. 68 ust. 3 otrzymuje brzmienie:

„3. Do wniosku, o którym mowa w ust. 1 i 2, osoba ubiegająca się o wpis obowiązana jest dołączyć informację o niekaralności z Krajowego Rejestru Karnego, opatrzoną datą nie wcześniejszą niż miesiąc przed jej złożeniem, oraz - w przypadku osoby urodzonej przed dniem 1 sierpnia 1972 roku - zaświadczenie, o którym mowa w art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 2006 roku o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów (Dz.U. Nr, poz.).”

Art. 35.

W ustawie z dnia 6 lipca 1982 roku o radcach prawnych (tekst jedn: Dz.U. z 2002 r., Nr 123, poz. 1059 ze zm.) art. 24 ust. 2a otrzymuje brzmienie:

„2a. Do wniosku, o którym mowa w ust. 2, osoba ubiegająca się o wpis obowiązana jest dołączyć informację o niekaralności z Krajowego Rejestru Karnego, opatrzoną datą nie wcześniejszą niż miesiąc przed jej złożeniem, oraz - w przypadku osoby urodzonej przed dniem 1 sierpnia 1972 roku - zaświadczenie, o którym mowa w art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 2006 roku o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów (Dz.U. Nr, poz.).”

Art. 36.

W ustawie z dnia 14 lutego 1991 - Prawo notariacie (tekst jedn: Dz.U. z 2002 r., Nr 42, poz. 369 ze zm.) art. 13 zdanie drugie otrzymuje brzmienie:

„Do wniosku osoba zainteresowana obowiązana jest dołączyć informację o niekaralności z Krajowego Rejestru Karnego, opatrzoną datą nie wcześniejszą niż miesiąc przed jej złożeniem, oraz - w przypadku osoby urodzonej przed dniem 1 sierpnia 1972 roku - zaświadczenie, o którym mowa w art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 2006 roku o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów (Dz.U. Nr, poz.).”

Art. 37.

W ustawie z dnia 20 czerwca 2002 roku o bezpośrednim wyborze wójta, burmistrza i prezydenta miasta.(Dz.U. z 2002 r., Nr 113, poz. 984 ze zm.) w art. 8 ust. 2 w pkt 2 na końcu kropkę zastępuje się przecinkiem i dodaje się pkt 3 w brzmieniu:

„3) w przypadku kandydata urodzonego przed dniem 1 sierpnia 1972 roku - zaświadczenie, o którym mowa w art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 2006 roku o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów (Dz.U. Nr, poz.).”.

Art. 38.

W ustawie z dnia 27 lipca 2001 roku o służbie zagranicznej (Dz.U. z 2001 r., Nr 128, poz. 1403 ze zm.), w art. 12 w pkt 5 na końcu kropkę zastępuje się przecinkiem i dodaje się pkt 6 w brzmieniu:

„6) jest nieskazitelnego charakteru.”.

Rozdział 7

Przepisy przejściowe i końcowe

Art. 39.

1. Osoba urodzona przed dniem 1 sierpnia 1972 roku, która w dniu wejścia w życie niniejszej ustawy pełni którąkolwiek z funkcji publicznych wymienionych w art. 4, ma obowiązek wystąpienia z podaniem o wydanie jej zaświadczenia, o którym mowa w art. 6 ust. 1 a obowiązek ten powinien zostać wykonany w terminie 3 miesięcy od daty wejścia w życie niniejszej ustawy.

2. Osoba, o której mowa w ust. 1, ma obowiązek przedłożyć organowi wskazanemu w art. 5 ust. 4 lub ust. 6, właściwemu dla pełnionej przez nią funkcji publicznej, uzyskane potwierdzenie wystąpienia z podaniem o wydanie jej zaświadczenia, o którym mowa w art. 6 ust. 1.

3. W przypadku, jeżeli osoba o której mowa w ust. 1 nie zrealizuje w terminie obowiązku wystąpienia o wydanie jej zaświadczenia, organ wskazany w art. 5 ust. 4 lub ust. 6, właściwy dla funkcji publicznej pełnionej przez tę osobę, ma obowiązek niezwłocznie zawiadomić o tym fakcie organ zaświadczenia. W przypadku otrzymania takiego zawiadomienia organ zaświadczenia wszczyna z urzędu postępowanie w sprawie wydania zaświadczenia, o ile zawiadomienie dotyczy osoby urodzonej przed dniem 1 sierpnia 1972 roku.

4. O wszczęciu postępowania z urzędu zawiadamia się stronę, której następnie doręcza się wydane zaświadczenie.

5. Osoba, o której mowa w ust 1, ma obowiązek przedłożyć uzyskane zaświadczenie organowi wskazanemu w art. 5, właściwemu dla pełnionej przez nią funkcji publicznej, przy czym przedłożenie to winno nastąpić niezwłocznie, jednak nie później niż w terminie 7 dni od daty doręczenia zaświadczenia.

6. Pracodawcy, przełożeni, organy powołujące, organy nadrzędne, organy nadzoru nad osobą pełniącą funkcję publiczną, wymienioną w art. 4, lub właściwe ze względu na miejsce wykonywania zawodu przez osobę pełniącą funkcję publiczną, wymienioną w art. 4, organy samorządu zawodowego, obowiązane są do udzielania wszelkich niezbędnych informacji na temat osoby pełniącej funkcję publiczną, wymienioną w art. 4, na każde żądanie organu zaświadczonego oraz do udzielania organowi zaświadczonego każdej innej pomocy przy wykonywaniu zadań określonych ustawą.

Art. 40

W przypadku, gdy objęcie funkcji publicznej przez daną osobę może nastąpić w wyniku jej wyboru do pełnienia tej funkcji, dokonanego w wyborach powszechnych i bezpośrednich, przeprowadzonych w roku 2006 r. po wejściu w życie niniejszej ustawy warunkiem dopuszczenia tej osoby do kandydowania w tych wyborach jest uprzednie przedłożenie przez tę osobę komisji wyborczej właściwej dla rejestracji tej osoby jako kandydata w wyborach, wydanego wobec tej osoby urzędowego potwierdzenia, o którym mowa w art. 5 ust. 2 albo kopii złożonego przez tą osobę, żądania wydania jej takiego potwierdzenia, na której organ właściwy potwierdził fakt przyjęcia takiego żądania.

Art. 41.

W terminie 3 miesięcy od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy Prezes Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu utworzy rejestr zaświadczeń, o którym mowa w rozdziale 3 niniejszej ustawy.

Art. 42.

1. Z upływem 3 miesięcy od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy kończy się kadencja Rzecznika Interesu Publicznego i jego zastępców.

2. Z dniem wejścia w życie niniejszej ustawy mienie będące we władaniu Rzecznika Interesu Publicznego staje się z mocy prawa mieniem Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

3. Z dniem wejścia w życie niniejszej ustawy pracownicy Biura Rzecznika Interesu Publicznego stają się z mocy prawa pracownikami Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

4. Stosunki pracy z pracownikami, o których mowa w ust. 3, wygasają z upływem 3 miesięcy od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy, jeżeli przed upływem 2 miesięcy od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy, nie zostaną im zaproponowane nowe warunki pracy lub płacy na dalszy okres albo w razie ich nie przyjęcia przed upływem 2 miesięcy i 2 tygodni od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy.

5. Pracodawca obowiązany jest powiadomić na piśmie pracownika odpowiednio o terminie wygaśnięcia stosunku pracy albo o skutkach nie przyjęcia nowych warunków pracy lub płacy.

6. Wcześniejsze rozwiązanie stosunku pracy przez pracodawcę może nastąpić za wypowiedzeniem. Przepis art. 41¹ Kodeksu pracy stosuje się odpowiednio.

7. Pracownicy, o których mowa w ust. 3, zachowują uprawnienia pracownicze wynikające z aktów, na których podstawie powstał ich stosunek pracy przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, do dnia:

- 1) upływu 2 miesięcy i 2 tygodni od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy, jeżeli przyjęli proponowane warunki pracy lub płacy na dalszy okres, albo
- 2) wygaśnięcia stosunku pracy, o którym mowa w ust. 4, albo
- 3) wypowiedzenia, o którym mowa w ust. 6.

8. W przypadku wygaśnięcia stosunku pracy, o którym mowa w ust. 4, lub wypowiedzenia, o którym mowa w ust. 6, pracownikom:

- 1) mianowanym - przysługuje świadczenie pieniężne przewidziane w art. 13¹ ustawy z dnia 16 września 1982 roku o pracownikach urzędów państwowych (tekst jedn: Dz.U. z 2001 r., Nr 86, poz. 953 ze zm.)
- 2) innym niż wymienieni w pkt 1 - przysługuje odprawa, o której mowa w art. 8 ustawy z dnia 13 marca 2003 roku o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn nie dotyczących pracowników (Dz.U. z 2003 r., Nr 90, poz. 844 ze zm.).

Art. 43.

W terminie 3 miesięcy od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy Sąd Apelacyjny w Warszawie oraz Rzecznik Interesu Publicznego przekażą Prezesowi Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu wszelkie dokumenty, o których mowa w art. 3 ust.1.

Art. 44.

W terminie 30 dni od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy minister właściwy do spraw wewnętrznych, Szef Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Szef Agencji Wywiadu są obowiązani przygotować do przekazania do archiwum Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu dokumenty, zbiory danych, rejestry i kartoteki, a także akta funkcjonariuszy wytworzone lub zgromadzone w okresie od dnia 7 maja do dnia 31 lipca 1990 roku przez organy bezpieczeństwa państwa, organy więziennictwa, sądy i prokuratury. Przepis art. 25 ust. 1 ustawy, o której mowa w art. 28, stosuje się odpowiednio.

Art. 45.

1. Do spraw wszczętych i nie zakończonych do dnia wejścia w życie zmiany ustawy, o której mowa w art. 28, stosuje się przepisy w brzmieniu ustalonym niniejszą ustawą.

2. Wnioski i zapytania, o których mowa w art. 30 ustawy, o której mowa w art. 28, w brzmieniu dotychczasowym nie zrealizowane do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy traktuje się jako wniosek, o którym mowa w art. 30 ust. 1 ustawy, o której mowa w art. 28, w brzmieniu ustalonym niniejszą ustawą.

Art. 46.

Szef Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Szef Agencji Wywiadu lub Minister Obrony Narodowej, w porozumieniu z Prezesem Instytutu Pamięci, w odniesieniu do dokumentów przekazanych do Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, dokonają w okresie 12 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy ich przeglądu w celu podjęcia decyzji o ich zastrzeżeniu, o którym mowa w art. 39 ust. 1 ustawy, o której mowa w art. 28.

Art. 47.

Pierwszy z przeglądów, o których mowa w art. 28 pkt 18 należy przeprowadzić do końca 2006 roku.

Art. 48.

1. Traci moc ustawa z dnia 11 kwietnia 1997 roku o ujawnieniu pracy lub służby w organach bezpieczeństwa państwa lub współpracy z nimi w latach 1944-1990 osób pełniących funkcje publiczne (tekst jedn: Dz.U. z 1999 r., Nr 42 poz. 428)

2. W terminie 3 miesięcy od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy Sąd Apelacyjny w Warszawie oraz Sąd Najwyższy umorzą będące w toku postępowania prowadzone na podstawie ustawy, o której mowa w ust. 1.

Art. 49.

Ustawa wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia

Uzasadnienie

projektu ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa komunistycznego z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów, oraz o zmianie innych ustaw.

Podstawowym celem niniejszego projektu ustawy jest ochrona i umocnienie demokracji w Rzeczypospolitej Polskiej poprzez doprowadzenie do stanu, w którym najważniejsze funkcje publiczne w państwie, z których sprawowaniem połączono wymóg posiadania nie tylko merytorycznych, ale również moralnych kwalifikacji, będą pełnione przez osoby, których przeszłość nie budzi wątpliwości w zakresie służby, pracy, bądź takich kontaktów z organami bezpieczeństwa państwa, których ocena moralna musi być negatywna. Uregulowania zawarte w projekcie mają stać się również niezmiernie istotnym elementem szeroko pojmowanej jawności życia publicznego w Polsce poprzez poddanie społecznemu osądowi faktów z przeszłości osób uczestniczących czynnie w życiu publicznym, które to fakty mogą być uznane za kompromitujące.

Cel powyższy został precyzyjnie wyrażony w preambule projektu, stanowiącej, iż należy mieć na względzie konieczność zapewnienia obsady funkcji, stanowisk i zawodów wymagających zaufania publicznego przez osoby, które swoim dotychczasowym postępowaniem dawały i dają gwarancje uczciwości, szlachetności, poczucia odpowiedzialności za własne słowa i czyny, odwagi cywilnej i prawości. Trzeba również mieć na uwadze konstytucyjne gwarancje zapewniające obywatelom prawo do informacji o osobach pełniących takie funkcje, zajmujących takie stanowiska i wykonujących takie zawody.

Podkreślenia przy tym wymaga fakt, iż obecnie obowiązująca ustawa z dnia 11 kwietnia 1997 roku o ujawnieniu pracy lub służby w organach bezpieczeństwa państwa lub współpracy z nimi w latach 1944-1990 osób pełniących funkcje publiczne (tekst jedn: Dz.U. z 1999 r., Nr 42 poz. 428) spełnia przedstawione powyżej założenia jedynie w stopniu znikomym. Regulacja ta nie wiąże bowiem żadnych negatywnych skutków prawnych z samym faktem przeszłych powiązań z organami totalitarnego reżimu komunistycznego, a więc ze służbą, pracą lub współpracą z takimi organami. Sankcją, która została określona w obecnie obowiązującej ustawie lustracyjnej jako zakaz sprawowania funkcji publicznych przez 10 lat, zagrożone jest jedynie składanie niezgodnych z prawdą oświadczeń dotyczących pracy lub służby w organach bezpieczeństwa państwa bądź tajnej współpracy z tymi organami w okresie od dnia 22 lipca 1944 roku do dnia 10 maja 1990 roku. W założeniu ustawodawcy przyznanie się przez osobę lustrowaną do kolaboracji z totalitarnym reżimem miało być testem na prawdomówność takiej osoby, a tym samym na jej wiarygodność - także w zakresie

jej aktywności publicznej. Ponadto ewentualne przyznanie się miało zapobiegać potencjalnym próbom szantażowania osób mających w przeszłości związki z aparatem represji PRL.

Po blisko 9 latach obowiązywania obecnej ustawy lustracyjnej okazało się jednak, że nie spełnia ona założonych przez ustawodawcę zadań. Przede wszystkim nie zabezpiecza należycie interesów państwa, a jednocześnie nie daje odpowiedniej ochrony osobom lustrowanym.

W polskiej ustawie lustracyjnej przyjęto rozwiązanie nieznane w innych państwach byłego obozu komunistycznego. Ustawodawca nie nakazuje sądowi badania na czym polegała praca służb, lub współpraca osoby lustrowanej z organami bezpieczeństwa w latach 1944-1990. Sąd nie musi badać, czy informacje uzyskiwane od tajnych współpracowników były przydatne dla realizacji zadań wykonywanych przez służby specjalne PRL, a w szczególności czy mogły one przyczynić się do wyrządzenia szkód osobom inwigilowanym. W wyroku wydanym 5 października 2002 roku, w sprawie II KKN 271/00, Sąd Najwyższy stwierdził wprawdzie, że informacje przekazywane przez tajnego współpracownika powinny być „pomocne i przydatne” przy wykonywaniu zadań przez organy bezpieczeństwa państwa, jednak jest to tylko pogląd prawny, który nie może być traktowany jako przesłanka wynikająca jednoznacznie z zapisów ustawowych.

W obowiązującym stanie prawnym podstawowym zadaniem sądu jest badanie prawdziwości oświadczenia lustracyjnego, to jest dokumentu stwierdzającego sam fakt pracy, służby lub współpracy z organami bezpieczeństwa państwa, a ewentualnie informującego, że takie zaszczości nie miały miejsca. Ustalenia dotyczące rodzaju i przydatności przekazywanych informacji mają jedynie charakter pomocniczy i zbierane są po to, żeby ułatwić sądowi podstawowe zadanie, jakim jest weryfikacja oświadczenia lustracyjnego.

Przed wejściem w życie ustawy z 11 kwietnia 1997 roku można było przypuszczać, że koncepcja oświadczenia lustracyjnego stanowi dobre rozwiązanie, ponieważ byli tajni współpracownicy nie mogą wiedzieć, czy zachowały się materiały archiwalne dotyczące ich współdziałania z organami bezpieczeństwa PRL. Zakładano więc, że obawa przed ujawnieniem takich kompromitujących dokumentów powinna ich skłonić do przyznania faktów, które w rzeczywistości nie znajdują odbicia w zachowanych materiałach archiwalnych.

Drugą zaletą tego rozwiązania wydawało się uwolnienie sądu od rozważań pozaprawnych, odnoszących się do wartościowania wydarzeń o charakterze historycznym, ideologicznym czy politycznym, i ograniczenie się do jednego prostego kryterium oceny, tj. prawdziwości lub nieprawdziwości oświadczenia lustracyjnego.

Obie wskazane powyżej hipotezy nie znalazły potwierdzenia w praktyce. Okazało się bowiem, że osoby objęte ustawą z reguły wiedzą, jakie materiały archiwalne zostały zniszczone. Źródło tej wiedzy jest łatwe do ustalenia, ponieważ na rozprawach i w postępowaniu wyjaśniającym, prowadzonym przez Rzecznika Interesu Publicznego, widać wyraźnie, że więzi między tajnym współpracownikiem, a jego oficerem prowadzącym są dużo trwalsze niż formalna współpraca. Oficerowie SB, którzy „prowadzili” osobę lustrowaną, są z reguły świadkami obrony. W znakomitej większości przypadków jedynym zachowanym dowodem współpracy z organami bezpieczeństwa jest rejestracja tajnego współpracownika w ewidencji operacyjnej. Istotne znaczenie w tym zakresie miał jednak wyrok Trybunału Konstytucyjnego wydany 10 listopada 1998 roku, a więc jeszcze przed rozpoczęciem działalności Rzecznika Interesu Publicznego i Wydziału Lustracyjnego Sądu Apelacyjnego w Warszawie. Trybunał orzekł wówczas w sprawie K 39/98, że samo zarejestrowanie tajnego informatora w ewidencji operacyjnej służb specjalnych nie stanowi dostatecznego dowodu „współpracy” w rozumieniu ustawy lustracyjnej. W tej sytuacji groźba ujawnienia kompromitujących materiałów stała się iluzoryczna, a tym samym, osobom lustrowanym nie opłaca się ujawnianie prawdy w oświadczeniach lustracyjnych.

Trybunał Konstytucyjny orzekł również, że współpraca zdefiniowana w art. 4 ustawy lustracyjnej musi być „zmaterializowana”, a więc należy ustalić, że informacje będą rzeczywiście przekazywane. Takie ustalenie otworzyło drogę wyrokowi Sądu Najwyższego wydanemu 5 października 2000 roku, w sprawie II KKN 271/00 wskazującemu, że należy uwzględnić możliwość pozornej współpracy. Sformułowanie to powtórzono w nowelizacji do ustawy z 13 września 2002 r., która w tym zakresie stała się obowiązującym prawem od 5 listopada 2002 r. Obecnie nie ma wątpliwości co do tego, że wbrew założeniom ustawodawcy należy badać nie tylko prawdziwość oświadczenia lustracyjnego, ale również merytoryczny charakter współpracy ze służbami specjalnymi PRL. Okazało się więc, że koncepcja „oświadczeń lustracyjnych” w większości przypadków nie skłania osób lustrowanych do ujawniania prawdy, ani nie uwalnia sądu od merytorycznej oceny działalności tajnych

współpracowników. Oświadczenie lustracyjne ma natomiast istotne wady, których nie dostrzegano w czasie opracowywania ustawy. Należy w tym zakresie wskazać następujące okoliczności.

Podstawowym założeniem ustawy jest podział funkcjonariuszy, pracowników lub współpracowników służb specjalnych PRL na dwie kategorie:

- osoby, które przyznały się do takiej pracy, służby lub współpracy, ujawniając ten fakt w oświadczeniu lustracyjnym,
- osoby, które nie ujawniły tych okoliczności, składając niezgodne z prawdą oświadczenia lustracyjne.

Jak wskazano powyżej konsekwencje ujawnienia lub nieujawnienia współdziałania z aparatem bezpieczeństwa PRL przesądzają o dalszych losach osoby lustrwanej. Osoba, która ujawniła ten fakt, nie doznaje w praktyce żadnych dolegliwości, może zajmować wszystkie stanowiska wymagające zaufania publicznego, być Prezydentem RP, posłem, senatorem, premierem lub sędzią we wszystkich sądach i trybunałach. Jediną konsekwencją takiego przyznania jest zamieszczenie ogólnikowej informacji o tym fakcie w „Monitorze Polskim”. Informacja ogranicza się do stwierdzenia, że miała miejsce jedna z trzech form współdziałania z organami bezpieczeństwa PRL (służba, praca lub współpraca).

Złożenie oświadczenia lustracyjnego, w którym powyższe okoliczności nie są ujawnione, pociąga za sobą pozbawienie funkcji publicznej i zakaz jej pełnienia przez 10 lat.

Porównując dwie przedstawione wyżej sytuacje, należy zapytać, dlaczego nie ujawnienie pracy, służby lub współpracy z organami bezpieczeństwa PRL sankcjonowane jest znacznie surowiej niż sama współpraca? Na to podstawowe pytanie nie ma logicznej odpowiedzi.

Problem nabiera ostrości, kiedy abstrakcyjne normy stają się podstawą ustaleń w konkretnych sprawach. Należy bowiem pamiętać, że określenie „współpraca” jest obszerne i obejmuje bardzo zróżnicowane sytuacje. Adwokat, który dwukrotnie rozmawiał z funkcjonariuszem SB i nie ujawnił tych faktów w oświadczeniu lustracyjnym, powinien być usunięty z adwokatury. Następuje to nawet wówczas, jeśli przekazał funkcjonariuszowi jedynie ogólnikowe informacje, ograniczające się do oceny nastrojów społecznych, bez podawania faktów dotyczących konkretnych osób. Jednocześnie, inny adwokat, który przez kilkanaście lat

wykonywał ważne zadania zalecane przez służby specjalne, będzie nadal wykonywał swój zawód. Wystarczy bowiem ogólnikowe przyznanie, że współpracował z bliżej nieokreślonymi organami bezpieczeństwa państwa. Osoby zapoznające się z takim oświadczeniem nie wiedzą, że współpraca przyczyniła się do pozbawienia wolności działaczy niepodległościowych. Nie wiedzą również, że współpracownik był wielokrotnie wynagradzany z funduszu operacyjnego.

Obrońcy obowiązujących obecnie rozwiązań ustawowych przedstawiają w zasadzie dwa argumenty:

- przyznanie faktów współpracy lub służby w organach bezpieczeństwa PRL lub współpracy z tymi organami stanowi pewien akt zadośćuczynienia oczyszczającego osobę, która uznaje własną winę,
- wyeliminowana zostaje groźba szantażu ujawnieniem kompromitujących okoliczności, ponieważ informacje o pracy lub służbie w organach bezpieczeństwa PRL zostały przekazane opinii publicznej

Oba argumenty nie mają potwierdzenia w praktyce. Przeciwno pierwszemu z nich przemawia przedstawiona powyżej ogólnikowość „przyznania się” bez podania w „Monitorze Polskim”, na czym polegała współpraca i jakie były jej następstwa. Poza tym tajny informator, który wrastał w środowisko SB, wcale nie uważał swojej działalności za kompromitującą. Takie oceny przetrwały PRL. Na salach rozpraw niejednokrotnie słyszy się stwierdzenie, że udzielanie pomocy wywiadowi lub kontrwywiadowi w latach 1944 – 1990 było obowiązkiem patriotycznym. Takie oceny padają z ust świadków i osób lustrowanych.

Wbrew przeświadczeniu autorów ustawy, szantaż jest możliwy również po ogólnikowym przyznaniu się do współdziałania z UB lub SB, jeśli szantażujący ma dowody potwierdzające konkretne fakty (np. donosy, zobowiązanie do współpracy czy pokwitowanie odbioru pieniędzy). Niejednokrotnie na rozprawie okazuje się, że osoby trzecie dysponują kopiami autentycznych dokumentów, których nie ma w IPN ani w Biurze Rzecznika Interesu Publicznego. Nie chodzi zresztą tylko o szantaż. Niejednokrotnie współpraca między tajnym informatorem a oficerem prowadzącym umożliwia realizowanie wspólnych interesów przy okazji działań operacyjnych np.: przewóz pieniędzy przez granicę, zakładanie i rozwijanie własnego przedsiębiorstwa, itp.. Takie powiązania zachowały się również w Trzeciej Rzeczypospolitej.

Jak wskazano powyżej, oficerowie SB występujący jako świadkowie w sprawach lustracyjnych w większości przypadków składają zeznania korzystne dla osób lustrowanych, posuwając się bardzo często do podważania wiarygodności dokumentów, które sami sporządzili. To jeszcze jeden dowód wskazujący aktualność zagrożeń, jakie niesie za sobą zatajanie informacji o agenturze służb specjalnych PRL.

W wyniku ustaleń zawartych w wymienionym powyżej orzeczeniu Trybunału Konstytucyjnego z 10 listopada 1998 r. Rzecznik Interesu Publicznego nie mógł w latach 1999 – 2000 z przyczyn formalnych skierować do sądu wniosków o wszczęcie postępowania lustracyjnego co do 588 osób. Jedynym dowodem współpracy tych osób ze służbami specjalnymi są zapisy w ewidencji operacyjnej. Takie materiały nie wystarczają do wystąpienia z wnioskiem o wszczęcie postępowania lustracyjnego, chociaż wszystko przemawia za autentycznością i rzetelnością dokumentów ewidencyjnych. Skoro spośród tych 588 osób żadna nie przyznała się do powiązań z SB, to trudno uznać, że działały one lekkomyślnie, podejmując wielkie ryzyko związane z możliwością wykazania, że ich oświadczenia lustracyjne są nieprawdziwe. Należy raczej przyjąć, że osoby te uzyskały uprzednio informacje o zniszczeniu merytorycznych dokumentów.

W omawianej grupie osób było między innymi 47 posłów, 43 przedstawiciele środków masowego przekazu, 16 ministrów i wiceministrów, 12 wojewodów i wicewojewodów, 2 osoby zatrudnione w Kancelarii Prezydenta RP.

W latach 1999-2004 Rzecznik Interesu Publicznego skierował do Sądu 153 wnioski o wszczęcie postępowania lustracyjnego. Porównując przytoczone powyżej dane, należy ustalić, że z ogólnej liczby 741 osób, które powinny odpowiadać przed Sądem, około 80% uniknęło odpowiedzialności.

Tak, więc nie udało się uzyskać informacji o powiązaniach z SB osób, co do których nie zachowały się merytoryczne materiały archiwalne. Okazało się natomiast, że formularz oświadczenia lustracyjnego zawiera nieścisłości, które w efekcie niosą zagrożenie popadnięcia w tzw. „kłamstwo lustracyjne” przez osoby wypełniające oświadczenie w dobrej wierze lub pozostające w minimalnie zawinionym błędzie, co do obowiązującego stanu prawnego.

Nie każdy musi wiedzieć, że służba w Milicji Obywatelskiej podlega ujawnieniu w oświadczeniu lustracyjnym, jeśli pełniono ją w okresie od lipca 1944 roku do grudnia 1954 roku. Co więcej, ustawodawca niejednokrotnie wymaga takiej wiedzy od osób nie mających wykształcenia prawniczego. Sąd starał się w takich razach stosować przepisy dotyczące „błędu” zawarte w kodeksie karnym. Pozwalało to na uniknięcie wydawania niesłusznych orzeczeń, jednak nie miało jednoznacznego oparcia w ustawie lustracyjnej. Podobne wątpliwości dotyczą funkcjonariuszy Służby Więziennej. Orzecznictwo w tych sprawach nie jest jednolite. Jednak nie wynika to z winy Sądu, tylko z oczywistej luki w przepisach.

Ustawodawca wielokrotnie zmieniał ustawę lustracyjną, przy czym dwie nowele (z 15 lutego i 13 września 2002 roku) dotyczyły najistotniejszego przepisu t.j. art.4 definiującego współpracę z organami bezpieczeństwa państwa. Obie nowele zostały uchylone przez Trybunał Konstytucyjny. Taka sytuacja doprowadziła do chaosu prawnego, w którym analogiczne działania podejmowane przez osoby lustrowane w tym samym czasie, były oceniane w oparciu o różne kryteria ustawowe. Spór o zakres definicji „współpracy” dotyczył przede wszystkim współdziałania z wywiadem, kontrwywiadem i Zwiadem Wojsk Ochrony Pogranicza. Zmiany stanu prawnego w tym zakresie przedstawiały się następująco:

1. od 3 sierpnia 1997 roku do 8 marca 2002 roku (nowela z 15 lutego) definicja współpracy z organami bezpieczeństwa państwa obejmowała współdziałanie z wywiadem, kontrwywiadem i ochroną granic,
2. od 9 marca do czerwca 2002 roku wyłączono z definicji współpracy, współdziałanie z tymi trzema pionami służb specjalnych,
3. od czerwca do 7 listopada 2002 roku (nowela z 13 września) obowiązywał stan prawny opisany w pkt.1,
4. od 8 listopada 2002 roku do czerwca 2003 roku obowiązywał z pewnymi modyfikacjami stan prawny opisany w pkt. 2,
5. od czerwca 2003 roku do chwili obecnej obowiązuje z niewielkimi zmianami stan prawny opisany w pkt. 1 (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 28 maja 2003 roku)

Niestabilność prawa pociągnęła za sobą istotne wątpliwości, które dotychczas nie zostały dostatecznie wyjaśnione. Chodzi przede wszystkim o to, jak oceniać oświadczenie lustracyjne

złożone pod rządami przepisów, które przestały obowiązywać w dniu orzekania. Nasuwają się w tym zakresie następujące pytania:

- czy oświadczenie, w którym nie ujawniono współpracy z wywiadem złożone np. w maju 2002 roku, może być oceniane w oparciu o stan prawny, opierający się na czerwcowym wyroku Trybunału Konstytucyjnego, przywracającym poprzednią definicję współpracy z organami bezpieczeństwa państwa; osoba lustrwana odrzuca taką możliwość, wskazując, że jej oświadczenie jest zgodne z obowiązującym wówczas stanem prawnym, a wyroki Trybunału Konstytucyjnego nie działają wstecz; uznając zasadność takiego rozumowania, nie można jednak uchylać się od odpowiedzi na pytanie, czy orzeczenie może opierać się na przepisie, który w dniu orzekania został uznany za sprzeczny z Konstytucją,
- w przypadku ustalenia, że podstawę orzeczenia stanowią przepisy obowiązujące w dniu orzekania, powstaje pytanie, czy można żądać od osoby lustrwanej złożenia nowego oświadczenia, odpowiadającego aktualnemu stanowi prawnemu; takie żądanie wydaje się logiczne, jednak nie ma uzasadnienia w ustawie lustracyjnej; należy również uwzględnić, że w przypadku ustalenia, że każda zmiana definicji współpracy ze służbami specjalnymi PRL uzasadnia żądanie składania nowych oświadczeń lustracyjnych, to wówczas liczba takich dokumentów wzrosłaby z trzydziestu do kilkuset tysięcy (oprócz nowel z 15 lutego i 13 września 2002 roku art. 4 ustawy był jeszcze kilkakrotnie zmieniany, jednak nie były to zmiany zasadnicze wymagające szczegółowego omawiania),
- jak należy oceniać oświadczenie złożone pod rządami noweli lutowej lub wrześniowej, w którym osoba lustrwana przyznała się do współpracy z wywiadem, w przypadku orzekania w oparciu o zmieniony stan prawny; czy można uznać takie oświadczenie za merytorycznie prawdziwe, a formalnie niezgodne z prawdą; taka formuła naruszałaby jednak art. 22 ust. 2 obowiązujących przepisów lustracyjnych.

Brak jednoznacznych i przekonujących odpowiedzi na wskazane powyżej pytania musi prowadzić do niejednolitego orzecznictwa, a tym samym do braku społecznej akceptacji działań lustracyjnych. Brak takiej akceptacji wynika zresztą z samej ustawy, która w ciągu jednego roku czterokrotnie zmienia podstawowy przepis, decydujący o tym, jakie osoby

objęte są procedurą lustracyjną. Należy przy tym podkreślić, że wyżej wymienione problemy, trudne dla prawników, ustawodawca pozostawia do samodzielnego rozstrzygnięcia osobie lustrwanej, bardzo często nie mającej wykształcenia prawniczego. Osoba taka staje się niejednokrotnie sędzią we własnej sprawie, ponieważ ustawodawca każe jej wskazać jakie organy bezpieczeństwa korzystały z przekazanych przez nią informacji. Takiej wiedzy nie mógł mieć przeciętny informator służb specjalnych, któremu oficer prowadzący przedstawiał się z reguły jako funkcjonariusz wywiadu lub kontrwywiadu. Weryfikacja takich informacji była niemożliwa.

Na koniec trzeba jeszcze wskazać wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 26 października 2003 roku, który bardzo negatywnie ocenia samą koncepcję egzekwowania oświadczeń dotyczących ewentualnej współpracy ze służbami specjalnymi PRL. Trybunał określił takie działanie jako „niedopuszczalną grę z obywatelem” (str. 16 uzasadnienia orzeczenia).

Niezależnie od wad tkwiących w samym oświadczeniu lustracyjnym, weryfikowanie tych dokumentów nie odpowiada przewidywaniom ustawodawcy. Z dyskusji prowadzonych w komisjach sejmowych wynika, że autorzy ustawy chcieli osiągnąć następujące cele:

- możliwie szybkie procesowanie,
- wydawanie jednoznacznych, powszechnie akceptowanych orzeczeń,
- możliwie szerokie udostępnienie osobom zainteresowanym materiałów objętych dotychczas klauzulami niejawności.

W praktyce żaden z tych celów nie został zrealizowany.

Postępowanie lustracyjne prowadzone jest w oparciu o przepisy procedury karnej. Po 7 latach orzekania w tych sprawach, można stwierdzić, że taka procedura jest całkowicie niedostosowana do czynności lustracyjnych. Podstawowymi celami procesu karnego są:

- wykrycie i ukaranie sprawcy,
- zapewnienie ochrony osobie niewinnej.

Ze względu na szczególną dolegliwość sankcji karnych, ochrona oskarżonego jest posunięta znacznie dalej, niż ochrona strony w innych procedurach. Wyraża się to między innymi w

domniemaniu niewinności i rozstrzyganiu wątpliwości na korzyść oskarżonego (art.5 § 2 Kodeksu postępowania karnego).

Stosowanie tych zasad w procedurze karnej pozostaje poza dyskusją. Przeniesienie ich na grunt postępowania lustracyjnego prowadzi jednak do absurdu. Dziennikarze relacjonujący przebieg procesów z reguły nie uświadamiają sobie, że orzeczenie końcowe stwierdzające prawdziwość oświadczenia lustracyjnego, po przetłumaczeniu na język prawniczych domniemań, brzmi: „Nie można wykluczyć, że lustrowany nie był tajnym informatorem SB”. Takie stwierdzenie nie jest dostateczną rękojmią do zajmowania stanowisk wymagających zaufania publicznego. Nie satysfakcjonuje również osoby lustrowanej, ponieważ nie stanowi jednoznacznego oczyszczenia z zarzutów.

Procedura karna stosowana jest „odpowiednio”. W praktyce sprowadza się to przede wszystkim do stosowania przepisów korzystnych dla osoby lustrowanej. Rozpoznawanie sprawy trwa niejednokrotnie 5 lub 6 lat, ponieważ każde niestawiennictwo lustrowanego prowadzi do przerwy lub odroczenia rozprawy. Takie same skutki powoduje niestawiennictwo świadków, z reguły starszych ludzi - oficerów SB.

Ustawodawca wprowadził tylko jedno, konkretne odstępstwo od zasad procedury karnej. Sąd ma obowiązek wyłączenia jawności postępowania na żądanie osoby lustrowanej. Żądanie takie nie wymaga uzasadnienia.

Reasumując należy wskazać, że niezależnie od oceny pracy Sądu i uczestników procesu, obowiązujący stan prawny jest zaprzeczeniem idei lustracji. Sprawy rozpoznawane z wyłączeniem jawności ciągną się latami i kończą orzeczeniem stanowiącym jedynie hipotezę, a nie jednoznaczne ustalenie faktów.

Po 9 latach funkcjonowania ustawy lustracyjnej powracają dyskusje dotyczące celowości kontynuowania obowiązującej procedury. Okazuje się, że polski model lustracji nie zabezpiecza interesów państwa, a jednocześnie nie daje dostatecznej ochrony osobom lustrowanym. Wynika to przede wszystkim z błędów ustawodawcy, który stworzył akt prawny oparty na wadliwych przesłankach, zawierający wewnętrzne sprzeczności, uniemożliwiające stworzenie jednolitego, powszechnie akceptowanego orzecznictwa.

Sprzeczności te dotyczą podstawowych założeń ustawy i dlatego nie można ich usunąć poprzez kolejną nowelizację.

Wszystkie powyższe mankamenty obowiązującego stanu prawnego w analizowanym zakresie mają zostać usunięte przez uregulowania zawarte w projekcie ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa komunistycznego z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów.

Ustawa ma określać zasady i tryb ujawniania informacji o znajdujących się w archiwach Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów.

Art. 4 projektu ustawy znacząco poszerza katalog funkcji publicznych objętych procedurą lustracyjną. Oprócz funkcji przewidzianych w aktualnej regulacji dodano między innymi radców prawnych i notariuszy (likwidując tym samym niczym nie uzasadniony dualizm w statusie prawnym wolnych zawodów prawniczych - adwokaci bowiem już w obowiązującym stanie prawnym podlegają lustracji), nauczycieli akademickich będących profesorami bądź doktorami habilitowanymi, najważniejszych pracowników samorządowych, członków organów spółek Skarbu Państwa oraz spółek samorządowych, członków służby zagranicznej, a także dziennikarzy. W ocenie projektodawców wszystkie wymienione w projekcie funkcje publiczne mają newralgiczny charakter, mając na względzie prawidłowe funkcjonowanie mechanizmów demokratycznych w państwie prawa.

Projekt przewiduje, że każdy będzie miał prawo do ubiegania się o wydanie mu urzędowego potwierdzenia co do faktu istnienia w archiwach Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu dotyczących jego osoby dokumentów organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990. Jednocześnie osoby ubiegające się o pełnienie funkcji publicznych, urodzone przed dniem 1 sierpnia 1972 roku, będą obowiązane do przedłożenia właściwemu organowi takiego urzędowego potwierdzenia.

Treść urzędowego potwierdzenia, o którym mowa powyżej, będzie miała istotne znaczenie dla oceny posiadania przez osobę, której dotyczy, kwalifikacji moralnych wymaganych dla zajmowania funkcji publicznych. Dokonanie tej oceny będzie miało znaczenie zwłaszcza w sytuacji, gdy w myśl obowiązujących przepisów od kandydata do pełnienia funkcji publicznej

wymaga się kwalifikacji określanych w szczególności jako: nieskazitelność charakteru, nieposzlakowana opinia, nienaganna opinia, dobra opinia obywatelska bądź przestrzeganie podstawowych zasad moralnych. W odniesieniu do osób kandydujących na funkcje publiczne, do których wybiera się w wyborach powszechnych, oceny tej dokonywać będą jedynie obywatele czynnie uczestniczący w tych wyborach.

W przypadku, gdy objęcie funkcji publicznej przez daną osobę może nastąpić w wyniku jej wyboru do pełnienia tej funkcji, dokonanego w wyborach powszechnych i bezpośrednich, warunkiem dopuszczenia tej osoby do kandydowania w takich wyborach będzie uprzednie przedłożenie przez tę osobę właściwemu organowi, to jest komisji wyborczej, właściwej dla rejestracji danej osoby jako kandydata w wyborach, wydanego wobec tej osoby urzędowego potwierdzenia.

W przypadku zaś, gdy objęcie funkcji publicznej przez daną osobę będzie miało nastąpić w ramach stosunku pracy nawiązanego na podstawie mianowania, powołania lub wyboru do pełnienia tej funkcji, dokonanego w wyborach innych niż powszechnych, albo zawarcia z tą osobą umowy o pracę albo wpisu tej osoby na listę osób uprawnionych do wykonywania określonego zawodu, dokonanie każdej z tych czynności dopuszczalne jest jedynie po uprzednim przedłożeniu przez tę osobę właściwemu organowi wydanego wobec niej urzędowego potwierdzenia.

Urzędowego potwierdzenia co do faktu istnienia w archiwach Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu dokumentów organów bezpieczeństwa państwa komunistycznego z lat 1944-1990, dotyczących danej osoby, dokonywać będzie organ zaświadczejący w formie zaświadczenia. Organem takim będzie właściwy dyrektor oddziału Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

Wszczęcie postępowania w sprawie wydania zaświadczenia następować będzie - co do zasady - wyłącznie na żądanie osoby, której zaświadczenie to ma dotyczyć. Jednakże osoba urodzona przed dniem 1 sierpnia 1972 roku, która w dniu wejścia w życie ustawy pełnić będzie którąkolwiek z funkcji publicznych wymienionych w art. 4 projektu, będzie miała obowiązek wystąpienia z podaniem o wydanie jej zaświadczenia w terminie 3 miesięcy od daty wejścia w życie ustawy. W przypadku, jeżeli osoba taka nie zrealizuje w terminie tego obowiązku,

właściwy organ będzie miał obowiązek zawiadomić o tym fakcie organ zaświadczeniowy, który z kolei będzie musiał wszcząć postępowanie w sprawie wydania zaświadczenia z urzędu.

W przypadku, gdyby po wydaniu zaświadczenia danej osobie stwierdzono istnienie w archiwum Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu dokumentu organu bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990, dotyczącego tej osoby, a nieznanego dotychczas organowi zaświadczeniowemu, organ ten również będzie miał obowiązek wszczęcia z urzędu postępowania w sprawie wydania zaświadczenia. Podobny obowiązek pojawi się w przypadku wydania prawomocnego wyroku uwzględniającego w całości lub w części powództwo, o którym mowa w art. 26 ust. 1 projektu.

Prezes Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu będzie prowadzić rejestr zaświadczeń, do którego przekazywać się będzie odpis każdego wydanego zaświadczenia. Każdy będzie miał przy tym prawo dostępu do informacji zawartych w informatycznej bazie zaświadczeń rejestru. Powszechny dostęp do informacji zawartych w informatycznej bazie zaświadczeń zapewni się poprzez internet.

Każdy będzie miał również prawo dostępu do informacji zawartych w dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990, znajdujących się w archiwach Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, dotyczących osób pełniących funkcje publiczne oraz osób, wobec których wydane zostało zaświadczenie.

Osobie, której wydano zaświadczenie, przysługiwać będzie prawo wytoczenia przed sądem powszechnym powództwa o ustalenie:

- 1) że zaświadczenie zostało wydane na podstawie dokumentu lub dokumentów nie dotyczących osoby, wobec której wydano zaświadczenie, lub
- 2) że nie jest autentyczny dokument lub dokumenty organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990, znajdujące się w archiwum Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, objęte wydanym zaświadczeniem, lub
- 3) że nie jest zgodna z prawdą treść dokumentu lub dokumentów organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990, znajdujących się w archiwach Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, objętych wydanym zaświadczeniem.

Odpis prawomocnego orzeczenia, wydanego w wyniku wytoczenia powództwa, o którym mowa powyżej, będzie dołączany do dokumentu lub zbioru dokumentów, do których orzeczenie to się odnosi, a także do odpisu zaświadczenia wydanego danej osobie, zamieszczonego w rejestrze zaświadczeń i do jego elektronicznej (cyfrowej) kopii, istniejącej w informatycznej bazie zaświadczeń tego rejestru.

Projekt wprowadza również specyficzną postać społecznego obowiązku denuncjacji. Mianowicie każdy, kto wie, że dokument lub dokumenty opisane w zaświadczeniu pozostają w związku ze stosowaniem przez funkcjonariuszy państwa komunistycznego represji lub innych form naruszania praw człowieka, będących zbrodniami komunistycznymi w rozumieniu art. 2 ust. 1 ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej albo, że dokument ten lub dokumenty pozostają w związku ze zbrodnią komunistyczną będzie zobowiązany zawiadomić o tym prokuratora oddziałowej komisji lub Policję.

W przypadku otrzymania zawiadomienia wskazanego powyżej, a także w przypadku otrzymania przez Instytut Pamięci Narodowej - Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu informacji o wystąpieniu przez osobę, której dotyczy wydane zaświadczenie, z powództwem o ustalenie autentyczności dokumentów, na podstawie których zaświadczenie to wydano lub prawdziwości treści tych dokumentów, prokurator oddziałowej komisji będzie miał obowiązek wszczęcia z urzędu postępowania przygotowawczego w sprawie o zbrodnię komunistyczną.

Z upływem 3 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy skończy się kadencja Rzecznika Interesu Publicznego i jego zastępców, a urząd ten - z uwagi na usunięcie z systemu prawa oświadczeń lustracyjnych - zostanie zlikwidowany. Natomiast z dniem wejścia w życie ustawy mienie będące we władaniu Rzecznika Interesu Publicznego stanie się z mocy prawa mieniem Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. Jednocześnie z dniem wejścia w życie ustawy pracownicy Biura Rzecznika Interesu Publicznego staną się z mocy prawa pracownikami Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

W terminie 3 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy Sąd Apelacyjny w Warszawie oraz Sąd Najwyższy umorzą będące w toku postępowania prowadzone na podstawie aktualnie obowiązującej ustawy, akta spraw zostaną przekazane do Instytutu Pamięci Narodowej.

Ponadto projekt wprowadza również istotne zmiany w ustawie z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz.U. z 1998 r. Nr 155 poz. 1016 ze zm.)

Obecnie obowiązująca ustawa z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz. U. Nr 155, poz. 1016 z późn. zm.), zwanej dalej „ustawą o IPN” wymaga szeregu zmian. Po pierwsze zmiany wynikają z konieczności usprawnienia działalności Instytutu, po drugie ustawa w znacznym zakresie wymaga wprowadzenia nowych regulacji z uwagi na orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26 października 2005 r. sygn. akt K 31/04, w którym Trybunał orzekł m.in. że, art. 30 ust. 1 oraz art. 31 ust.1 i 2 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w zakresie w jakim pozbawia osoby – inne niż pokrzywdzony prawa do uzyskania informacji o posiadanych i dostępnych, dotyczących ich dokumentach, a także o sposobie uzyskania w nie wglądu, są niezgodne z art. 47 oraz art. 51 ust. 3 i 4 Konstytucji RP.

Ponadto art. 33 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu został uznany za niezgodny z art. 47 oraz art. 51 ust.3 i 4 Konstytucji w zakresie w jakim pozbawia osoby zainteresowane – inne niż pokrzywdzony – prawa załączenia do zbioru dotyczących ich dokumentów własnych uzupełnień, wyjaśnień oraz dokumentów lub ich kopii.

Z uwagi na powyższe zmiany wymaga przede wszystkim regulacja procesu udostępniania dokumentów zgromadzonych przez Instytut Pamięci. Zmiany wynikają również z konieczności skorelowania przepisów ustawy z przepisami ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach . Nowelizacja zakłada także zmiany w następujących zakresach regulacji tj proponuje się rozszerzenie definicji zbrodni komunistycznej, dostosowanie przepisów do orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego w zakresie sposobu i zakres udostępniania dokumentów, ponadto statusu dokumentów przejętych przez Instytut Pamięci, które stanowią tajemnicę państwową, pewnej modyfikacji ulega organizacja pionu śledczego Instytutu Pamięci, a także zakres uprawnień prokuratorów, oraz sposób ich przywracania na wcześniej zajmowane lub równorzędne stanowiska lub

przenoszenia na stanowiska równorzędne oraz zakres stosowania przepisów o ochronie danych osobowych.

W projekcie nastąpiło także dostosowanie przepisów niniejszej nowelizacji do regulacji zawartych w projekcie ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa komunistycznego z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów oraz zmiany dotyczące organizacji i zadań Instytutu Pamięci.

W celu umożliwienia realizacji zadań śledczych koniecznym także stało się przedłużenie okresów przedawnienia zbrodni komunistycznych do 30 i 40 lat.

Proponuje się także zmianę dotychczasowej definicji zbrodni komunistycznej, która będzie w zamiarze projektodawców obejmowała także przestępstwa przeciwko dokumentom popełniane przez funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa państwa na szkodę osób, których te dokumenty dotyczą.

Dotychczasowe funkcjonowanie pionu śledczego Instytutu Pamięci wprowadza także konieczność dokonania zmian w pracy samego urzędu wprowadza się bowiem referaty śledcze. Podobny postulat uzasadnia umożliwienie tworzenia w delegaturach referatów edukacji publicznej. Zmienia się także art. 20 ustawy, godnie z przedmiotową regulacją z katalogu wiadomości związanych z działalnością Instytutu, które powinny zostać zachowane w tajemnicy przez pracowników, są wyłączone informacje uzyskane w toku badań naukowych.

W działalności Instytutu Pamięci brak jest wprost sformułowanej możliwości przyznawania, obniżania lub znoszenia klauzuli tajności oraz określania okresu, przez jaki informacja niejawną podlega ochronie, w stosunku do dokumentów przekazanych do Instytutu Pamięci. W związku z tym projektowany art. 22 ust.2 ustawy o IPN poprzez odesłanie do art. 25 ust. 6 ustawy z dnia 22 stycznia 1999 r. o ochronie informacji niejawnych upoważnia Prezesa Instytutu Pamięci do podejmowania decyzji w tym zakresie.

Ponadto projekt nakłada na osoby odpowiedzialne za bezpieczeństwo państwa (Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Szefa Agencji Wywiadu oraz Ministra Obrony Narodowej) w porozumieniu z Prezesem Instytutu Pamięci obowiązek dokonywania okresowych przeglądów dokumentów w wyodrębnionym, tajnym zbiorze. Projektowana

ustawa zakłada także wprowadzenie szeregu zmian dotyczących pionu śledczego Instytutu Pamięci w zakresie dotyczącym poszerzenia uprawnień prokuratorów. W szczególności należy wskazać na następujące przepisy projektu dotyczące przyznania prokuratorom Instytutu Pamięci, w sprawach zbrodni nazistowskich, komunistycznych i innych przestępstw stanowiących zbrodnie przeciwko pokojowi, ludzkości lub zbrodnie wojenne, wszystkich uprawnień prokuratora, także w sprawach podlegających orzecznictwu sądów wojskowych, przyznanie Dyrektorowi Głównej Komisji prawa wniesienia kasacji w zastępstwie Prokuratora Generalnego, w sprawach zbrodni nazistowskich, komunistycznych i innych przestępstw stanowiących zbrodnie przeciwko pokojowi, ludzkości lub zbrodnie wojenne, także w sprawach podlegających orzecznictwu sądów wojskowych.

Pozostałe proponowane regulacje zmierzają do pewnej zmiany organizacji pionu śledczego Instytutu Pamięci i obejmują przepisy: dotyczące ustanowienia naczelnika komisji oddziałowej przełożonym prokuratorów tej komisji, oraz dotyczące odesłania do odpowiedniego stosowania przepisów ustawy o prokuraturze o zgromadzeniu i kolegium prokuratury apelacyjnej do zgromadzania i kolegium prokuratorów Głównej Komisji, ustanowienie Dyrektora Głównej Komisji przełożonym dyscyplinarnym w stosunku do prokuratorów Instytutu Pamięci, związanie rzecznika dyscyplinarnego wskazaniem Dyrektora Głównej Komisji). Celem przedmiotowych zmian jest dostosowanie obowiązujących regulacji dotyczących prokuratorów Instytutu do hierarchii obowiązującej w strukturze prokuratury. Zgodnie z przyjętymi zasadami w tym zakresie na czele każdej jednostki organizacyjnej prokuratury stoi kierownik, będący przełożonym zatrudnionych tam prokuratorów. Z uprawnieniem tym wiążą się określone kompetencje pozwalające na skuteczne i sprawne kierowanie jednostką. Status naczelnika oddziałowej komisji nie był dotychczas precyzyjnie określony. Naczelnik oddziałowej komisji, nie mając wprost określonych uprawnień władczych mógł jedynie administrować Komisją oddziałową, podczas gdy wszystkie sprawy z zakresu podległości służbowej pozostawały w kompetencji dyrektora Głównej Komisji. Wprowadzenie do ustawy powyższych regulacji jest niezbędne dla właściwego funkcjonowania pionu ścigania. Brak przepisów w tym zakresie uniemożliwiał dotychczas właściwe sprawowanie nadzoru nad działalnością prokuratorów Instytutu Pamięci. W regulacjach dotyczących prokuratorów nie określono również trybu przenoszenia prokuratorów do innych jednostek prokuratury. Projekt zawiera takie przepisy, które precyzują kwestie sposobu przywracania prokuratorów na wcześniej zajmowane lub równorzędne stanowiska i eliminuje tym samym istniejące dotychczas trudności

interpretacyjne. Ponadto ważna zmiana została dokonana w zakresie stosowania przepisów o ochronie danych osobowych w działalności Instytutu Pamięci, ponieważ proponuje się wprowadzić regulację, że w działalności ustawowej Instytutu Pamięci, nie stosuje się przepisów ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych. Równie istotna zmiana w ustawie o IPN wynikająca z wyżej powołanego orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego dotyczy zmiany zasad udostępniania dokumentów przez IPN. Z powyższą zmianą łączy się likwidacja instytucji pokrzywdzonego. Zmianie podlegają wszystkie przepisy dotyczące trybu udostępniania dokumentów zgromadzonych w zasobie Instytutu Pamięci oraz przepisy dotyczące pokrzywdzonego.

W myśl projektowanego art. 30, każdy będzie mógł wystąpić z wnioskiem do Instytutu Pamięci o udostępnienie do wglądu kopii dotyczących go dokumentów. Instytut Pamięci udostępni do wglądu kopie dostępnych dokumentów, dotyczących wnioskodawcy z wyjątkiem dokumentów wytworzonych przez niego lub przy jego udziale w ramach czynności wykonywanych w związku z jego pracą lub służbą w organach bezpieczeństwa państwa albo wytworzonych w związku z czynnościami przy wykonywaniu których był traktowany przez te organy jako osobowe źródło informacji. Zgodnie z kolejnym przepisem każdy, kto uzyskał wgląd w zanonimizowane kopie dotyczących go dokumentów w trybie określonym w art. 30 będzie miał prawo wystąpić z wnioskiem o udostępnienie do wglądu tych dokumentów bez anonimizacji. Zgodnie z art. 31 projektowanej ustawy IPN umożliwi wgląd w dotyczące wnioskodawcy dokumenty bez anonimizacji, z wyjątkiem dokumentów, z których treści wynika, co najmniej jedna z następujących okoliczności: wnioskodawca był pracownikiem lub funkcjonariuszem organu bezpieczeństwa państwa lub; wnioskodawca był przez organ bezpieczeństwa państwa traktowany jako osobowe źródło informacji, a w szczególności był w tym charakterze przez ten organ zarejestrowany lub odnotowany lub; wnioskodawca zobowiązał się do dostarczania informacji organowi bezpieczeństwa państwa lub świadczenia takiemu organowi jakiegokolwiek pomocy w działaniach operacyjnych lub; wnioskodawca realizował zadania zlecone przez organy bezpieczeństwa państwa, a w szczególności dostarczał temu organowi informacje.

W związku z powyższymi uregulowaniami każdemu, kto uzyska wgląd w niezanonimizowane dotyczące ją dokumenty będą przysługiwały – uprawnienia takie jak prawo do uzyskania kopii tych dokumentów, prawo do ujawnienia nazwisk oraz dalszych danych identyfikujących tożsamość funkcjonariuszy, pracowników i organów bezpieczeństwa

państwa, którzy zbierali informacje o niej lub którzy prowadzili tych współpracowników, a także prawo do zwrotu przedmiotów znajdujących się w archiwum Instytutu Pamięci, które w momencie utraty stanowiły jej własność lub były w jej posiadaniu, prawo zastrzeżenia swoich danych osobowych.

Rozszerzenie dostępu dotyczyłoby głównie osób, które nie uzyskały statusu pokrzywdzonego na podstawie obecnie obowiązujących przepisów, a Instytut posiada w swoich zasobach dotyczące ich dokumenty. W przypadku odmowy uwzględnienia wniosku o udostępnienie niezanonimizowanych kopii dokumentów Instytut wydawałby decyzję administracyjną. W związku z projektowaną zmianą regulacji dotyczących udostępniania dokumentów oraz trybu rozpatrywania wniosków wymagana jest w konsekwencji zmiana przepisów określającej kompetencje Kolegium Instytutu, poprzez dostosowanie uprawnień tego organu do nowych, szerszych niż dotychczas zadań Instytutu. Projektowana nowelizacja zakłada również ułatwienia w składaniu wniosków do Instytutu Pamięci Narodowej, wnioski te będzie można składać osobiście w siedzibie Instytutu Pamięci, jego oddziałach i delegaturach lub za pośrednictwem poczty, pod warunkiem notarialnego poświadczenia podpisu wnioskodawcy (projektowany art. 35a ust. 1 ustawy o IPN). Art. 35b ust. 1 ustawy z kolei stanowi, że każdy ma prawo załączyć do zbioru dotyczących go dokumentów własne uzupełnienia, sprostowania, uaktualnienia, wyjaśnienia oraz dokumenty lub ich kopie. Projektowana ustawa poszerza także zakres dokumentacji jakie będą mogły być udostępnione funkcjonariuszom i pracownikom organów bezpieczeństwa państwa. Projekt zakłada, że osoby te oprócz kopii świadectwa służby albo pracy oraz kopii opinii o służbie albo o pracy na swój wniosek będą mogły otrzymać kopię dotyczących ich dokumentów osobowych. Natomiast w art. 36 ust. 1 ustawy zakłada się poszerzenie zakresu udostępnianych dokumentów. Przepis ten stanowi, że dokumenty zgromadzone przez Instytut Pamięci, z wyjątkiem dokumentów zgromadzonych w wyodrębnionym, tajnym zbiorze, będą mogły być udostępniane w celu wykonywania zadań określonych w ustawach.

Projekt ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa komunistycznego z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów, jak również zawarta w nim nowelizacja ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej nie wywiera wpływu na gospodarkę kraju.

Finansowe skutki wejścia w życie ustawy nie będą znaczące w skali budżetu Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, a także budżetów innych organów, o których mowa w projekcie.

Przedmiot projektowanej regulacji nie jest objęty prawem Unii Europejskiej.

Warszawa, 1 marca 2006 r.

Pan
Marek Jurek
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Opinia

w sprawie zgodności poselskiego projektu ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa komunistycznego z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów, oraz o zmianie innych ustaw (przedstawiciel wnioskodawców: poseł Arkadiusz Mularczyk) z prawem Unii Europejskiej

Na podstawie art. 34 ust. 9 uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 lipca 1992 r. - Regulamin Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej (M.P. z 2002 r. Nr 23, poz. 398, ze zmianami) sporządza się następującą opinię:

1. Przedmiot projektu ustawy

Przedstawiony projekt ustawy określa zasady i tryb ujawniania informacji o znajdujących się w archiwum Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (dalej: IPN) dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów. Jednocześnie projekt przewiduje wprowadzenie zmian w ustawach: z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz. U. Nr 155, poz. 1016, ze zmianami), z dnia 27 września 1990 r. o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2000 r. Nr 47, poz. 544, ze zmianami), z dnia 23 stycznia 2004 r. Ordynacja wyborcza do Parlamentu Europejskiego (Dz. U. Nr 25, poz. 219), z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. Nr 98, poz. 1070, ze zmianami), z dnia 20 czerwca 1985 r. o prokuraturze (Dz. U. z 2002 r. Nr 21,

BIURO STUDIÓW I EKSPERTYZ KANCELARII SEJMU
00-441 Warszawa, ul. Zagórna 3, tel. 621 09 71, 694 17 27, fax 694 18 65

poz. 206, ze zmianami), z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze (Dz. U. z 2002 r. Nr 123, poz. 1058, ze zmianami), z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz. U. z 2002 r. Nr 123, poz. 1059, ze zmianami), z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie (Dz. U. z 2002 r. Nr 42, poz. 369, ze zmianami) oraz z dnia 27 lipca 2001 r. o służbie zagranicznej (Dz. U. Nr 128, poz. 1403 i Dz. U. z 2004 r. Nr 273, poz. 2703).

Proponowana ustawa określa:

- definicje pojęć: organy bezpieczeństwa państwa, dokumenty organów bezpieczeństwa państwa, osoby pełniące funkcje publiczne,
- zasady i tryb wydawania zaświadczeń stanowiących urzędowe potwierdzenie co do faktu istnienia w archiwum IPN dokumentów organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990, dotyczących danej osoby,
- przepisy regulujące prowadzenie przez Prezesa IPN rejestru zaświadczeń oraz zapewniające powszechny dostęp do informacji zawartych w informatycznej bazie zaświadczeń rejestru,
- zasady udostępniania informacji zawartych w dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990,
- zasady sądowej weryfikacji dokumentów znajdujących się w archiwum IPN, objętych wydanym zaświadczeniem.

Proponowane zmiany w ustawie z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu obejmują m.in. następujące zagadnienia:

- zmiana definicji pojęcia zbrodni komunistyczna i przedłużenie terminu przedawnienia tych zbrodni,
- likwidacja instytucji pokrzywdzonego,
- zmiany dotyczące organizacji i funkcjonowania Instytutu Pamięci Narodowej,
- zwolnienie pracowników IPN z obowiązku zachowania w tajemnicy niektórych wiadomości,
- zasady dotyczące postępowania z dokumentami przekazanymi do archiwum IPN oraz zasady udostępniania dokumentów przez IPN,
- wyłączenie stosowania w działalności IPN przepisów ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (Dz. U. z 2002 r. Nr 101, poz. 926, ze zmianami).

Projekt przewiduje czternastodniowe *vacatio legis*.

2. Stan prawa wspólnotowego w materii objętej projektem ustawy

Proponowane w przedłożonym projekcie zmiany wymagają oceny z punktu prawa Unii Europejskiej w następujących aspektach: (1) obowiązek przedłożenia przez osoby ubiegające się o pełnienie funkcji publicznych

zaświadczenia będącego urzędowym potwierdzeniem co do faktu istnienia w archiwum IPN dokumentów organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 (dalej: zaświadczenie), (2) ochrona danych osobowych oraz (3) zasady wolności, demokracji, poszanowania praw człowieka i podstawowych wolności oraz państwa prawnego.

Ad. 1. Uzależnienie dopuszczenia obywatela Unii Europejskiej nie będącego obywatelem polskim do kandydowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego od uprzedniego przedłożenia przez tę osobę zaświadczenia wymaga oceny zgodności z art. 19 ust. 2 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską (TWE) przewidującego prawo obywatela UE do kandydowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego, postanowień Aktu dotyczącego wyborów powszechnych i bezpośrednich do Parlamentu Europejskiego (Dz. Urz. WE L 278 z 8.10.1976 r., ze zmianami; dalej: Akt) oraz dyrektywy Rady 93/109/WE z dnia 6 grudnia 1993 r. ustanawiającej szczegółowe warunki prawa głosowania i kandydowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego przez obywateli Unii mających miejsce zamieszkania w Państwie Członkowskim, którego nie są obywatelami (Dz. Urz. WE L 329 z 30.12.1993 r., s. 34; Dz. Urz. WE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 20, t. 1, s. 7; dalej: dyrektywa).

Ad. 2. Aktem prawnym Unii Europejskiej regulującym zasady postępowania z danymi osobowymi jest dyrektywa 95/46/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 24 października 1995 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w zakresie przetwarzania danych osobowych i swobodnego przepływu tych danych (Dz. Urz. WE L 281 z 23.11.1995 r., s. 31, ze zmianami; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 13, t. 15, s. 355). Zgodnie z art. 1 ust. 1 dyrektywy państwa członkowskie są zobowiązane chronić podstawowe prawa i wolności osób fizycznych, w szczególności ich prawo do prywatności w odniesieniu do przetwarzania danych osobowych.

Ad. 3. W odniesieniu do relacji między proponowanymi w projekcie zmianami a zasadą poszanowania praw człowieka i podstawowych wolności należy wskazać, że zgodnie z art. 6 ust. 1 Traktatu o Unii Europejskiej (TUE) Unia opiera się na zasadach wolności, demokracji, poszanowania praw człowieka i podstawowych wolności oraz państwa prawnego, które są wspólne dla państw członkowskich. Unia szanuje prawa podstawowe zagwarantowane w europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, podpisanej w Rzymie 4 listopada 1950 roku¹, oraz wynikające z tradycji konstytucyjnych wspólnych dla państw członkowskich, jako zasady ogólne prawa wspólnotowego (art. 6 ust. 2 TUE). Prawa człowieka i podstawowe wolności zostały określone także w Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej, proklamowanej w Nicei w dniu 7 grudnia 2000 r. (Dz. Urz. WE C

¹ Polska ratyfikowała Europejską Konwencję o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności w dniu 19 stycznia 1993 r. Tekst konwencji został opublikowany w Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284, ze zmianami.

364 z 18 grudnia 2000 r. s. 1). Dokument ten nie stanowi samodzielnego, wiążącego źródła prawa w Unii Europejskiej.

Jednocześnie należy stwierdzić, że zgodnie z postanowieniami wprowadzonymi do TUE na mocy Traktatu z Amsterdamu i Traktatu z Nicei, działania państw członkowskich mogą być przedmiotem oceny politycznej, w kontekście zasad wymienionych w art. 6 ust. 1 TUE, dokonywanej przez Radę Unii Europejskiej i Parlament Europejski w trybie art. 7 TUE. W przypadku stwierdzenia w ramach tej procedury wyraźnego ryzyka poważnego naruszenia tych zasad w jednym z państw członkowskich, Rada może skierować do tego państwa stosowne zalecenia. W przypadku zaś stwierdzenia poważnego i stałego naruszenia tych zasad, Rada może zdecydować o zawieszeniu niektórych praw tego państwa wynikających ze stosowania Traktatu, łącznie z prawem do głosowania przedstawiciela rządu tego państwa w Radzie. Analogiczny przepis zawiera także Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską (TWE) w art. 309.

3. Analiza przepisów projektu pod kątem ustalonego stanu prawa wspólnotowego

1) Zgodnie z art. 19 ust. 2 TWE każdy obywatel Unii mający miejsce zamieszkania w państwie członkowskim, którego nie jest obywatelem, ma prawo kandydowania w wyborach do PE w państwie członkowskim, w którym ma miejsce zamieszkania, na takich samych zasadach jak obywatele tego państwa. Art. 7 Aktu przewiduje, że procedura wyborcza do PE w państwie członkowskim podlega przepisom krajowym. Natomiast dyrektywa Rady 93/109/WE w art. 10 przewiduje, że uprawniony do kandydowania w wyborach do PE przedstawia te same dokumenty, co kandydat mający obywatelstwo danego państwa.

Określony w art. 5 ust. 4 w związku z ust. 2 projektu obowiązek przedłożenia przez osobę kandydującą do PE zaświadczenia właściwemu organowi – komisji wyborczej właściwej dla rejestracji tej osoby jako kandydata w wyborach – nie narusza wskazanych przepisów prawa UE.

Należy zwrócić uwagę na niemożliwość stosowania – w odniesieniu do posała do PE – przepisu art. 39 ust. 6 projektu. Artykuł ten przewiduje obowiązek udzielania informacji na temat osoby pełniącej funkcję publiczną przez jej „pracodawców, przełożonych, organy powołujące, organy nadrzędne, organy nadzoru”. W przypadku posała do PE organem właściwym byłby Przewodniczący PE. Ustawa nie może nakładać obowiązków na organ, który nie podlega prawu polskiemu.

2) Art. 2 dyrektywy definiuje przetwarzanie danych jako każdą operację lub zestaw operacji dokonywanych na danych osobowych, jak np. gromadzenie, rejestracja, porządkowanie, przechowywanie, wykorzystywanie, ujawnianie

poprzez transmisję, rozpowszechnianie lub udostępnianie w inny sposób. Art. 3 dyrektywy 95/46/WE stanowi, że nie ma ona zastosowania do przetwarzania danych osobowych w ramach działalności wykraczającej poza zakres prawa wspólnotowego, a w żadnym razie do działalności na rzecz bezpieczeństwa publicznego, obronności, bezpieczeństwa państwa oraz działalności państwa w obszarach prawa karnego.

Zgodnie z proponowanym brzmieniem art. 71 zmienianej ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (art. 28 pkt 28 o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu) w działalności IPN nie stosuje się przepisów ustawy o ochronie danych osobowych. Biorąc pod uwagę przedmiot działalności IPN, dyrektywa 95/46/WE nie ma zastosowania.

3) Jednym z celów proponowanej ustawy jest wprowadzenie ograniczeń praw osób, które w świetle przepisów projektu uczestniczyły w określony sposób w działalności organów bezpieczeństwa państwa (np. proponowane brzmienie art. 30 ust. 2, art. 31 ust. 2 ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu). Kwestia celu i zakresu wprowadzonych ograniczeń i – w konsekwencji – ich dopuszczalności, wymaga analizy w kontekście zarówno postanowień Konstytucji RP, jak i aktów prawa międzynarodowego, dotyczących praw i wolności osoby oraz zasad demokratycznego państwa prawnego. Analiza taka wychodzi poza ramy niniejszej opinii. W kontekście wskazanego problemu przedstawić jednak należy relacje między prawem krajowym a prawem UE.

Zgodnie z orzecznictwem Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich, prawa człowieka muszą być przestrzegane przez państwa członkowskie podczas wprowadzania w życie i stosowania postanowień prawa wspólnotowego (wyrok Trybunału z 24 marca 1994 r. w sprawie *Bostock*, C-2/92, § 16, Zb. Orz. 1994, s. I-955). Trybunał Sprawiedliwości nie jest jednak uprawniony do badania zgodności prawa krajowego państw członkowskich z prawami podstawowymi bez związku z prawem wspólnotowym (m.in. wyrok Trybunału z 29 maja 1997 r. w sprawie *Kremzow przeciwko Republice Austrii*, C-299/95, § 14-16, Zb. Orz. 1997, s. I-2629). Kompetencję w tym przypadku posiada Europejski Trybunał Praw Człowieka. Przyjęcie proponowanej ustawy nie będzie stanowić wykonania prawa UE, a działania państwa podejmowane na jej podstawie nie będą aktem stosowania prawa UE. Działania te nie będą podlegały – także z punktu widzenia zasady poszanowania praw człowieka – kontroli sądowej sprawowanej przez Trybunał Sprawiedliwości.

Jednocześnie należy zauważyć, że jeśli przyjęcie projektu i wykonywanie nowych przepisów prowadziłyby, w ocenie instytucji UE, do poważnego i stałego naruszenia zasad wolności, demokracji, poszanowania praw człowieka i podstawowych wolności oraz państwa prawnego, instytucje te mogłyby podjąć polityczne działania, mające charakter sankcji politycznych. Stosownie do art. 7

TUE i art. 309 TWE Rada UE mogłaby więc zdecydować o zawieszeniu niektórych praw Polski wynikających ze stosowania TUE lub TWE, łącznie z prawem do głosowania przedstawiciela rządu naszego państwa w Radzie.

4. Konkluzja

Przedmiot projektu ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa komunistycznego z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów, oraz o zmianie innych ustaw zasadniczo nie jest objęty zakresem prawa Unii Europejskiej.

Obowiązek przedłożenia przez osobę kandydującą do Parlamentu Europejskiego zaświadczenia właściwemu organowi – komisji wyborczej właściwej dla rejestracji tej osoby jako kandydata w wyborach – nie narusza przepisów prawa UE (art. 19 ust. 2 TWE, art. 10 dyrektywy Rady 93/109/WE).

Sporządzili: Marcin Fryźlewicz i Dorota Olejniczak

– eksperci ds. legislacji

M. Fryźlewicz D. Olejniczak

Akceptowała: Szef Kancelarii Sejmu

W. Fidelus-Ninkiewicz

Wanda Fidelus-Ninkiewicz

Warszawa, 1 marca 2006 r.

Pan
Marek Jurek
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Opinia

w sprawie stwierdzenia – w trybie art. 95a ust. 3 Regulaminu Sejmu – czy poselski projekt ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa komunistycznego z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów, oraz o zmianie innych ustaw (przedstawiciel wnioskodawców: poseł Arkadiusz Mularczyk) jest projektem ustawy wykonującej prawo Unii Europejskiej

Przedstawiony projekt ustawy określa zasady i tryb ujawniania informacji o znajdujących się w archiwum Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (dalej: IPN) dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów. Jednocześnie projekt przewiduje wprowadzenie zmian w ustawach: z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz. U. Nr 155, poz. 1016, ze zmianami), z dnia 27 września 1990 r. o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2000 r. Nr 47, poz. 544, ze zmianami), z dnia 23 stycznia 2004 r. Ordynacja wyborcza do Parlamentu Europejskiego (Dz. U. Nr 25, poz. 219), z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. Nr 98, poz. 1070, ze zmianami), z dnia 20 czerwca 1985 r. o prokuraturze (Dz. U. z 2002 r. Nr 21, poz. 206, ze zmianami), z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze (Dz. U. z 2002 r. Nr 123, poz. 1058, ze zmianami), z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz. U. z 2002 r. Nr 123, poz. 1059, ze zmianami), z dnia 14 lutego

1991 r. – Prawo o notariacie (Dz. U. z 2002 r. Nr 42, poz. 369, ze zmianami) oraz z dnia 27 lipca 2001 r. o służbie zagranicznej (Dz. U. Nr 128, poz. 1403 i Dz. U. z 2004 r. Nr 273, poz. 2703).

Proponowana ustawa określa:

- definicje pojęć: organy bezpieczeństwa państwa, dokumenty organów bezpieczeństwa państwa, osoby pełniące funkcje publiczne,
- zasady i tryb wydawania zaświadczeń stanowiących urzędowe potwierdzenie co do faktu istnienia w archiwum IPN dokumentów organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990, dotyczących danej osoby,
- przepisy regulujące prowadzenie przez Prezesa IPN rejestru zaświadczeń oraz zapewniające powszechny dostęp do informacji zawartych w informatycznej bazie zaświadczeń rejestru,
- zasady udostępniania informacji zawartych w dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990,
- zasady sądowej weryfikacji dokumentów znajdujących się w archiwum IPN, objętych wydanym zaświadczeniem.

Proponowane zmiany w ustawie z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu obejmują m.in. następujące zagadnienia:

- zmiana definicji pojęcia zbrodni komunistycznej i przedłużenie terminu przedawnienia tych zbrodni,
- likwidacja instytucji pokrzywdzonego,
- zmiany dotyczące organizacji i funkcjonowania Instytutu Pamięci Narodowej,
- zwolnienie pracowników IPN z obowiązku zachowania w tajemnicy niektórych wiadomości,
- zasady dotyczące postępowania z dokumentami przekazanymi do archiwum IPN oraz zasady udostępniania dokumentów przez IPN,
- wyłączenie stosowania w działalności IPN przepisów ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (Dz. U. z 2002 r. Nr 101, poz. 926, ze zmianami).

Przedmiot projektu ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa komunistycznego z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów, oraz o zmianie innych ustaw zasadniczo nie jest objęty zakresem prawa Unii Europejskiej. W zakresie objętym prawem UE projekt nie narusza przepisów tego prawa.

Projekt ustawy **nie jest projektem ustawy wykonującej prawo Unii Europejskiej.**

Sporządzili: Marcin Fryźlewicz i Dorota Olejniczak

– eksperci ds. legislacji

M. Fryźlewicz D. Olejniczak

Akceptowała: Szef Kancelarii Sejmu

W. Fidelus
Wanda Fidelus-Ninkiewicz